

S a a l i

Kodumaa jutustaja № 1.

Hudu ja Meeta.

Jutustus wanast ajast.

Rakweres.

P. Erna raamatukaupluse kulguga.

1892.

Hudu ja Meeta.

Jutustus wanast ajast.

Kirjutanud

A. Saal.

Rakweres.

P. Erna raamatukaupluse kulusga.

Дозволено Цензурою Дерпть, 25. Ноября 1891 г.

ENSV TA Fr. R. Kreutzvaldi nim.
Kirjandusmuuseumi
ARHIIVRAAMATUKOGU

J. R. 2 356

Печатано въ Типографіи А. Зейдельберга въ г. Вейсенштейнѣ.

1. Unenägu.

Hirm ja ahastus täitis Tallinna elanikka, sest kuus päeva juba seisis Gesti malewa linna ümber ja ei lastnud ühtegi hingelist sisse ega välja. Mitu korda oli linna sõjavägi waenlasi tagasi katsunud liia, aga kõik katsed olivad nurja läinud. Sga mees linnas teadis, mis neil oodata on, kui väljaspoolt abi ei tule. Ühel pimedal ööl olivad saaditud laewaga Daanimaale saadetud Tallinna ümberpiiramisest sõnumid wiima ja kuningalt abi otsima, aga torm näis waenlaste poolt olema, sest teise päewa õhtul tõiwad wahutawad laened abi otsima saadetud laewatükid linna all randa.

Gestlased nägiwad seda ja nende rõõm oli otsata. Taewa wäed olivad nende nõuus, nende asi oli õige, — julgus hinges ja lootus südames kaswis. Neg oli tulnud, millal nad oma kadunud priiust tagasi wõisid wõita, mis Daanlased ja Sakslased neilt poole aastasaja eest riisunud. Kaks inimese põlwe olivad nad neid ahelaid kannud, mida nende wanemad ei tunnud. Wõitjate käsi ei olnud weel igale poole üle terve maa ulatanud ega ära häwitada suutnud, mis tugewaste kaswis ja hukatust ahwardas. Raugel homiku pool Gestimaal sügawa metsa keskkel elas weel Maniwalde sugu, noor wüerstipoeg Uudu, selle soontes

ta kuulsa esiwanema meri woolas. Palaw isamaa ja rahwa armastus oli teda suureks kaswatanud, muinasjutulised wanemate waprad teod julguse tuld ta südamesse külwanud ja rahwa wilets saatus teda unes ja ilmsi peastmiste plaanibega täitnud. Poole aastasaja sees oli ära kurnatud rahwas jälle kofunud ning nii kaugele suurbunenud, et mõera wäewalla teotawad ahelad maha raputada mõis katjuda.

Ja nii ka sündis. Noor würlst pani oma wana isa sõjasarwe hüüdma, tema truud alamad kogusiwad ta ümber kofku ja tõotasiwad wiimse weretilgani oma kadunud priiuse eest mõidelda ning isamaa kingud ja hiied mõderastest ifandatest puhastada. Wägewalt laenetas waimustuse woog üle maa ja kiskus enesega ühes, kes aga piiki ja ambut jõudis kanda. See oli kõik nõnda ruttu ja wagusi sündinud, et Tallinna linnalased enne sellest midagi ei teadnud, kui nad juba linna müüridelt, mis sel korral weel walmis ei olnud, waenlasti eneste ümber nägiwad.

Seitsmendama päewa õöfel linna ümberpiiramisest saadik nägi rikas kodanik Junging und, mis peasemist kuulutas. Järgmisel päewal wara hommikul kutsus ta linna ülemad ja wanemad kofku ja andis neile teada:

„Meie oleme kõige suuremas hädas, waenlased kipuwad suure wäega meie linna kallale. Nad on sealt poolt tulnud, kust keegi ei teadnud karta. Nad ei ole küll õppinud sõjamehed, aga nad pole ka mitte palgalised, kes kõliseja kulla pärast oma mõõka tõmbawad — nad on iseeneste pärast wäljas. Meist sõdib iga ühtik mees

iseenese eest — oma priiuse, oma hea käekäigu, oma enese ja tema omaksete elu ja wara eest. Memad ei hooli oma elust; nad ohwerdawad kõik mõidu eest; nad tulewad jampsliku julgusega ja surma põlgamisega meie wastu wälja — meie ülemeelne ümberkäimine nende kõige kallima warandusega — priiusega — on nad põlema wihaga täitnud; meie ei ole seda ennem morganud; nüüd loidab juba sõjatuli üle maa, ahwardab meid häwitada; nüüd oleme kadunud, kui abi wäljast ei tule.“

Koosolejad tundsiwad küll, et kõnelejal õigus oli, ja nad teadsiwad ka, et neile abi nii pea ei saa tulema. Raskel ajal on hea nõuu kallis.

— Mis peame meie tegema? küsisiwad koosolejad nõnutumalt.

— Meie võime peastetud saada, wastas Junging.

— Rudawiisi? küsiti mitmelt poolt korraka, ja koosolejate nägudelt paistis lootuse kiir.

— Ma olen und näinud.

— Sa oled und näinud? Und võib igaüks näha. See ei peasta weel ühtki.

— Aga minu unenägu peastab wistist, finnitask Junging, kui teie aga seda töotate täita.

— Meie tahame kõik teha, mis mõimalik, tõotasikoosolejad. Näägi, mis ja unes nägid?

— Ma olin ühe tõrgustiku peal, hakkask Junging kõnelema, seal tuli üks munga riietes halli peaga mehike mu juurde ja rääkis minuga müristawal healel. Mulle tuli arusaamata hirm peale, mu liikmed hakkasiwad warisema ja mu hingamine läts raskets. Ta

tõstis oma käe üles ja näitas kaugele taewa piiri poole. Ma filmasin seal helepunast koitu. Ma waatafin kaua selle paistuse poole, mis iga filmapilguga ikka punasemaks läks ja viimaks weretarmaliseks jäi. Siis tõusiwad sealt weremereest kohutawad inimeste näod üles, ikka rohkem ja rohkem arwu järele. Nad kandiswad käes tuld ja weriseid noolisiid ning hakkasiwad neid ühe kõrgema koha poole wälja pilduma, kus inimesed suures segaduses endid nende eest ära katsusiwad peita. Mu süda hakkas ikka weel rohkem wärisema. „Kes on need ehmatawad inimesed kujud?“ küsisin ma mungalt. — „Need on tasujad!“ wastas ta lühidelt. „Mis keegi on külwanud, seda peab tema ka loikama.“ Ükski patt ei jää nuhtlemata.“ Ma waatafin ülespoole, kuhu tasujad tormasiwad. „Kas tunned seda linna seal ülewel?“ küsis munk minult. Ma tundsin teda. See oli meie Tallinna linn ja need põgenejad seal sees meie linna kodanikud — meie isel „Meie oleme hirmsas hädas, pea on tule ja noolte külwajad linna all ja siis on linnal ots,“ hädaldasin ma surma hirmus. „Kes võib meid peasta, enne kui kõik hilja on?“ Munk waatas naeratades minu otsa, nagu rõõmustaks ta minu kartuse üle. Ma tahtsin talle selle eest mõnda libedat sõna ütelda, aga mu sõnad jäiwad suhu kinni. Munk kaswis ruttu suuremaks ja ikka suremaks ja ma tundsin ära, et ta mitte igapäewane surelik inimene ei ole, waid niisugune olemus, kellel meelewäld on inimeste saatuse üle. „Peasta mind ja mu linna hukatuselt,“ palusin ma põlwili ta ette langedes. — „Ehitage mulle üks kloooster Tallinna lähed-

dale merekaldale, siis tahan ma linna waenlaste käest peasta. Bagad Mihkli kloostris nonnid võiwad seda kohta näha saada, kuhu uus kloooster peab ehitatud saama. Märgiks on neile üks walge hirwe lehm kolme walge wassikaga ketsööl.“ Selle peale kadus see pikk munga kujud mu filmist, ja mina ärkasin üles. Unenägu oli nii selge, nagu oleks see tõeste sündinud. Praegu weel mäletan ma iga sõna ta suus ja iga joont ta näo peal, kui ta seda, et ma wärisemisega töotasin ta nõudmist täita. Ma usun, mu sõbrad ja soatuse selfilased, et see üks taewalik sõrmenäide on, mis meie peame tegema. Nõutume kokku ja ehitame kloostris sinna kohta, kust Mihkli kloostris wagad neitsid lumiwalge hirwelehma kolme wassikaga süda ööl leiawad. Ma olen julge, et see usutöö Jumala riigi ja waga elu kaswatamiseks tõeste meile mõitu toob ning paganatele karistust saadab.

Kõik kiitsiwad nõuu heaks ja töötasiwad ehitus-
kawa kullast kokku widada, kui aga waenlase üle mõitu saaks.

Weel selsamal päewal wiidi kloostris ülemale käft, kõige wagamad ja kaunimad nonnid õõseks wälja anda, et nad jumaliku juhatusel järele uue kloostris kohta pidiwad otsima minema. Nende wagade neitside seas oli ka Sungingi tütar Meeta oma mooruste pärast kõigilt pool armustatud, ilu pärast kõigilt poolt armastatud.

2. Wangis.

Taewas oli terve päewa otsa pilwis seisnud ning wastu õhtut hakkas weel wihma sadama, nii et ilm päitse lojaminekuga pimedaks läks ja kuuta õõ kott pime oli. Uudu pidas oma telgis enese malewa juhatajatega sõjanõuu, mis ta weel täna õõsi tahtis täide saata, sest kottpime õõ oli pealetungimiseks wäga sündlik. Seal astus häliste üks sõjamees kaelani märg ja üleni lopane telki. Waewalt filmapilgu tunnistas Uudu teda, siis tundis ta juba oma wälja saadetud salakuulaja Metskaru ära ning astus talle lahkestest wastu.

— Mis sõnumid waper Metskaru meile toob? küsis ta mehele sõbralikult öla peale koputades.

Sõnumik kummardas sügawaste oma ülema ette ja ütles siis:

— Rõrge wanem, su sulasel ei ole palju uudist, aga mis ta toob, on tähtjas.

— Rõnele, wend!

— Ma tuln otse teel linnast, ma tungisin kottadesse, kus kaitsemise nõuu peeti, ma kuulsin mõndagi.

— Waper pois, kiitis Uudu, sa ei ole ennast kinni lastnud wõtta.

— Rõrge wanem, Metskaru ei ole rumal, et ennast püüda laste, wastas mees heal meelel. Nad oliwad küll aru saanud, et ma neid luurasin, ja tahtsiwad mind kinni wõtta, aga ma aimasin hädaohtu ja pistsin plehku. Njasiwad mind kaua taga, aga pimedus ja mu tulised jalad peastsiwad mind.

— See on hea, mu sõber, mis sõnumid sa aga said? päris Uudu.

— Kristlased tahawad mere kaldale uut kloostrit ehitama hakata, mis neile meie üle wõitu peab andma. Täna õõsi pimedas tuleb hull noori neitsid kloostrist kotta otsima, kuhu uut kloostrit ehitada. Sumala juhatuse järele saada sinna kotta walge hirm oma kolme walge wõiskaga tulema. Neitside seas on linna rikkamate kodanikkude tütreb. Kui sina, suur wanem, nad kätte saatsid, siis wõiksid linna nende läbi alla heitma sundida. Linna sisse saamine on nüüd wäga raske, sest et kõwa walli ette ehitama on hakatud, mis suuremalt jaolt ka juba walmis on.

Uudu andis ruttu tarwilised käsud ülematele kätte ja läks ise ühe weikse salga malewaga alla mereranna poole.

Range tuul piitsutas wabutamaid laineid marumähinaga wastu paelist randa ja pilkane pimedus kattis maad ja merd, kui tosin nonnisid walget hirme kolme wõiskaga otsisiwad.

— Püha Maarja kaitstu meid ise oma helbusega, palus üks waga neitsi wärisewa healega. Õõ on nii pime, torni mäsšab merel nii hirmsaste, et ma weel oma terwel eluajal nii kolebat teed pole käinud.

— Ära nurise, Meeta, manitses kõnelejat üks teine heal. Pühade filmad taewast näewad meid ka kõige pimedamas öös ja nende eestpalwed kaitsewad meid, sest meie käime wagaduse wäljalaotamise eest seba aruldaft teed.

— Aga mu süda on raske ja mu meel väga rahutu, nagu ootaks meid hirmus suur õnnetus, rääkis jälle see heal, keda teine Meeta nimetas. Püha Maarja, lase meid näha, mis meie otsime ja palu meie eest, et meie õnnelikult jälle linna oma kloostris müüride wahel saame, kus meid enam hädas ei ähwarda.

Kõikide neitside südamed wärisesiwad. Silm ei suutnud merd maast lahutada, keda kuulutasiwad neile ainult lainte plahwatused all kaljusel kaldal. Kui hõlpsalt mõis siin jalg wääruda ning komistaja alla laenestesse kukkuda, kust wäljasaamist loota ei olnud! Ja teiselt poolt ähwardas neid waenlaste wägi, kes Tallinna linna ümber oli piiranud. Linna poolt wälja saadetud luurajad oliwad küll sõnumi toonud, et mereäärne paari penikoorma lauguseni waenlastest tühi on ning falk sõjamehi oli ka neile kaitsjateks ühes antud, siiski täitis hirm neitside südameid wäristusega.

Wahkelt sõnalausumata astusiwad nad üksteise järel edasi.

— Kas sa ei näe nagu walget kogu? küsis wiimaks kõige ees käija neitsi oma järeltulēja käest. See jäi ehmatades seisma. Kõik seisiwad. Tõe poolest oli walgeid kogusid näha, ehk küll film midagi selgemat ei seletanud.

— Üks — kaks — kolm — neli walget kogu, luges Meeta, pühale Maarjale olgu tänu, meie oleme õigel teel. Müüd on kõik heas korras. Siin on walge hirm oma kolme walge wäsiaga, paneme siia märgid maha, et kloostris ehitajad selle koha üles leiawad. Astume tasakeste lähemale, et iga üks meist neid taewast saa-

detud loomi näha mõiks, ilma et nad meid nähes ära põgeneksiwad.

Terwe rong liikus tasakeste edasi. Pimeduse süüd oli, et nad selgemine neid walgeid kogusid näha ei wõinud, mis mitte ära ei kadunud, nagu nad kartsiwad, waid ligemale tuliwad. Wida ligemale nad said, keda rohkem tondinäoliseks nad läksiwad ja keda rohkem hirmu tegiwad nad neitsitele.

Käikide langesiwad walge kogude kstad maha ning hirm kõige oma kolme wäsiaga oli kadunud. Nende asemel oliwad pikad sirged inimesed nagu maast üles tõusnud, keda piigad pillakas pimeduses ainult tondikuju kombel mõisiwad näha. Ehmatuse kisaga paniwad nad põgenema. Aga nad ei olnud veel 10 sammugi paigast saanud, kui juba nende tee teiste niisamaste kogude läbi kinni oli pandud. Nad ei saanud enam edasi. Hirmuga hüüdsiwad nad appi, aga nende heal kadus tormi mühina käes nagu lagedas kõrbes tuule kätte ega ulatanud oma kaitsjate kormu. Ja kes teab, kus nende kaitsjad oliwad!

Enne kui nad oma olekust täieste aru said, oliwad nad wangis ja läksiwad mõitjate keskelt waenlaste laagrisse.

Neitsite wäljasaatjad ootasiwad asjata sõnumitoojaid. Kui juba kait hommiiku poolt taewasewa palistama hakkas ja ikka veel neitsid tagasi ei tulnud, hakkasiwad ootajad aimama, mis nendega sündinud. Kes oli siin süüdlane? Kes oli palja unenäo uskumise pärast hulga noorte inimeste elu mängu peale pannud? Ebausk ristiisu riide all!

3. Rüstunv lootus.

Sõpimebus taganes hommikuse valguse eest. Sõjamehed paniwad oma sõjariistad maha ja heitsiwad suuremalt jaolt puhkama, sest päewal oli kõik julgem kui öösel, mil pimebus näha ei lastnud, mis waenlased tegiwad. Wiim oli wastu hommikut üle jäänud, tuul löötus weel endise jõuga, meri mühas kangeste, muidu ei olnud mingid heali kuulda; ainult laagris kõnlesiwad wäsinud, kaelani märjad soldatid üksteisega möödaläinud sõjatuhtumistest. Paksud pilwed oliwad nagu suure wihma hulga pärast, mis nad oma põuest maha pillutanud, lõhki rebenenud ning lastiwad siit ja sealt kuldseid koidukiiri läbi wahti. Päike tõusis tulipunast üles, nagu seda filmapilguks pilwelõhele wahelt näha mõis ja tungis noore wanema Uubu telki, kus mere äärest leitud Kristlaste neitsid külma ja hirmu pärast lõbisesiwad ja oma saatust ootasiwad.

— Püha Maarja, kaitse meid paganate wäewalla eest! palus üks waga neitsi wärisedes. Meie oleme kadunud, ma olen palju hirmsaid lugusid nendest kuulnud. Mitu korda on neile risti usku kuulutatud, nad ei ole seda kuulda wõtnud — neid on ristitud, nad on oma ristimee otsa pealt ära pesenud ja oma pimeada pagana usu sisse tagasi astunud. Nad teeniwad furnuid jumalaid, põlgawad elawa Jumala ja ta pühad ära. Oh, kuidas peafeme siit eluga!

— Ära karda, mu sõbrake, trööstis teda üks teine noor piiga, kelle näost hommikuse koidu puna

nõidlikul paistel julgus ja lootus wälja paistiwad. Meie oleme oma pühade juhatusel linna walitsuse poolest wälja saadetud, meie peame peastetud saama. On meie isad ja linna rahwas kloostris ehitamise tarwis raha kokku pannud, siis on linna ja seega ka meie peafemise tund tulnud; seda on ju pühad unenäos töötanud.

— Meeta, sa kinnitad ka minu lootust ja usku, ütles üks kolmas nende seas. Püha Maarja ja tema pühad ei jäta meid wististe mitte paganate wäewalla kätte.

Telgi üks läks lahti, weripunase päikese terad täitsiwad ruumi, üks pagana sõjamees astus sisse. Neiu este hirm kawas weel suuremaks. Sisse astuja sõjamees, Cestlaste wanem Uubu, oli pika ilusa kaswuga sirge mees. Ta pruunikat nägu piirasiwad pikad kollakad juuksed ümber, ta sinised ja targad filmad ei waatnud mitte wihaselt ega metslikult noorte piigade otsa, nagu nonnid oliwad ette arwanud, waid lahkelt, kaastundlikult, pehmelt. Ta waatamisest paistis hea süda wälja, mis isegi ta wangide rinnus lootust äratas ja usaldust tema wastu figitas. Ja, ta oli koguni niisuguse mehe nagu, kelle poole wagad neitsid oma waimles elus püha Maarja kõrwal palwetafid. Kuis mõis niisugune mees hirmus Jumala salgaja ja pühade teotaja ning tigeada südamega pagan olla!

— Suur ja kõrge wanem ja rahwa walitseja, ütles telgiwaht kummardades noore sõjamehe wastu. Siin on terve tosin meie rahwa waenlaste tütreid,

meie oleme nad õõsi merekaldaalt finni püüdnud ja fiiu finu kätte toonud. Kas meie peame neid sõjawangide wiisil wana kombe järele siit ilmast ära saatma, ehk tahad sa neid enese juures pandiks pidada, kuni linn ennast alla on annud?

— Nad jääwad nii kaua wahi alla, kuni sõda lõpeb, oli lühike wastus. Oma peaga wastad sa kui nad ära lased karata, ehk nendega halwaste ümber käid.

Alma wastust ootamata pööris ta ümber ja taktis ära minna. Seal astus häliste üks wang teiste keskelt noore wanema ette, laskis põlwili, sirutas oma käed ta wastu wälja ja hüüdis Daani keeli:

— Waenlaste würst, ära saada meid hukka! Peasta meid wangipõlwest, meie oleme nõdrad nais-terahwad ega wõi teile kahju teha. Mis kasu on sul, sa pagana würst, sellest, et meid wangis pead? Meie ei kanna sõjariistu finu ega su rahwa wastu, meie ei tunne muud kui waga elu ja palweid meie usu pühade poole. Kuule sa, kui mina find oma õdede ja ise enese eest palun. Tee oma süda pehme, ole inimene, mõtle, et meie omaksed meid taga leinawad ja meie südamed oma kloostris elu järele kisedawad. Meie ristiusu Jumal ei jäta wististe ka mitte nuhtlemata, kui sa meid tema teenistusest wägivaldselt lahutad ja mitu suud korruga finni paned, kes temale kiitust walmistawad ja ta auu kuulutawad. Mõtle, würst, mis ja teed!

Paluja waatas seal juures ülesse Uudu otsa, kelle filmad imestusega tema jumeka näo peal puhka-

sivad. Ta lumivalget otsaesest, mis kullatarwa juuksesalladest ümber piiratud oli, ja õrna punaga kaetud palgeid wärwifinad tõuswa päikse tulipunased kiired muinasjutuliselt ilusaks. Ta hõõgan roosifin waitis, ta mustjad, läbitunginud filmad waatafinad paludes nooremehe otsa, enese ja oma kaasõdede saatuse üle otsust oodates.

Niisugust eestpalujat ei olnud Uudu mitte ootnud. Ta otsus wangide kohta oli ülemate nõuukogul kindlaks tehtud: nad pidinud pandiks jääma, ja kas sõjawangide wastu ehk ainult kõrge lunastuse hinna eest tagasi antud saama. Nii kauaks pidinud nad sügawamale maale kindlasse kohta wangi saadetama. See oli maja otsus. — Aga miks tõrkus noore wanema keel seda otsust nüüd kuulutamast? Ta ei teadnud isegi, mis see õieti oli ja kust see tuli, et waenlaste wang ta südame nii sõjaks ja talle otse kuulutamise raskeks — wõimatumaks teinud.

Paluja oli üles tõusnud ja seisis nüüd kui nõidlik muruneid Uudu ees. Ta kartus näis kadunud olema, ta sõstra filmadest woolas iseäralik säde noore mehe südamesse, mis palawaks leegiks ahwardas tõusta ja kõik kindlad otsused wangide kohta ümber lükata.

— Sa tead wistist ka nii palju sõjakombetest, ütles siis wiimaks Uudu armulikult ilusale palujale, et wangid sõjalõpuni pandiks peetakse. Kes meie seast wangi langewad, ei pease ka enam lahti. Meie ei wõi teiseti teha.

— Aga mis on sul ilmasüüta inimeste, nõtrade naisterahwaste wangistamisest kasu? küsis nõidlik murueide tütar julgemalt. Meie ei wõi sulle siin kasu ega priipõlmes oma kodus kahju saata, selle pärast ei ole meie wangistamisel mingit tähtsust.

— Sina lähed oma selfilastega koju, annad omastele meie olekut siin teada, nad saavad uut wäge juurde, sõdivad uue jõuuga ja wõidawad meid ära — kas see midagi ei tähenda? Meie maa on nad käest ära wõtnud, meie wanemad ära tapnud, nende furnukehade üle tallanud, ja kui nad nüüd jälle wõidawad, mis oleme meie siis? Orjad — meie, selle maa endised isandad ja omanikud! Kes enne paramaid päiwi on harjunud nägema, ei wõi ialgi neid unustada, kes need ta käest ära kiskunud. Seda on sinu sugu teinud, teie kõikide wanemad, omaksed ja sugulased. Kas meie peame käed sülle panema ja wagusi endid maa pealt ära häwitada lastma? Glu on wõitlemine, kui meie elada tahame, kes peab meie eest wõitlema? Kes peab meie kurjategijatele kätte maksma, kes maa meie wanemate werega on kastunud, meie pühad paigad häwitanud, meie usu meilt riisunud, meie jumalaid teotanud — ütles, kes peab neile seda kätte maksma, kui meie seda ei tee? Wasta mulle!

Need wanema sõnad olid waljud, ta nägu läks ahwardawaks, neitsid hakkasid kartma.

— Minu pärast on kätte maksmine, ütles Issand, ristiusu Sumal, rääkis paluja oma õrna walget kätt üles tõstes. Inimesed ei pea mitte ise kurja kurjaga tasuma.

— Ma tahetsen, et minuga naesterahwas räägib, kellega ma niisuguste asjade üle waielda ei taha, wastas Uudu. See just ongi, mis minu ristiusu wastaseks on teinud, et ristiinimesed ainult teisi õpetada mõistawad, aga ise oma õpetustest mingit lugu ei pea. Kui juba ristiusu Jumal kättemaksmise ära teelab, kuidas wõib ta siis kurjategemist lubada, mis ristiinimesed ometi nii julge meelega teewad? Nad wõtawad ühe süüta rahwa käest kõik, mis temal on, teewad ta õnnetumaks, ja ahwardawad teda siis Jumala nuhtluse ja tema püha wihaga, kui ta oma õiguse nõudmiseks kätt julgeb liigutada. Kas on see õige? Wõib teie Jumal seda nõuda, kui ta õige ja püha on? — Aga, mis see fiia puutub! Minul pole nüüd aega tühjade sõnade tarwis, mul on oma kohused täita, mis tarwilisemad on. Ma teen lühidelt. Rudas on su nimi, sa ilus piiga?

— Minu nimi on Methild, mu sõbrannad hüüdwad mind Meetaks, wastas neitsi kartes sest ta nägi ära, et pagana wärst ennast mitte nii kergelt liigutada ei lastnud, kui ta juba lootis.

— Hea küll, Methild, rääkis noor wanem edasi, ma lasen sinu ja su selfilased priiks, kellede eest sa palusid, ja saadan nad linna tagasi, ilma et neile mingit häda eht õnnetust sünniks.

— Sa auus pagan hüüdis Meeta rõõmuga, ma tänan sind südamest ja tahan su eest kloostrimüüride wahel palwet teha.

— Niisugust palka ma ei taha, ma nõuan enam. Meeta jäi kuulama.

— Kui mina midagi suuremat nõudmist täita jõuan, siis peab see sündima, ütles ta kindlalt.

— Sina oled mu meele pärast, ma nõuan sind enesele abikaasaks, oli Uudu sõna.

Meeta kiljatas ehmatuse pärast.

— See ei või su tõsine nõuu olla, ütles ta siis paludes ilusa nooremehe otsa vaadates.

— See on mu nõuu ja nõudmine, vastas Uudu.

— Seda nõudmist ei või ma täita, ma ei ole mitte enese pärast, ma olen kloostris waljude seaduste all, kust ma taganeda ei saa.

— Meeta, sinu koidulik ilu on mu meeled köitnud, hüüdis Uudu soojalt. Ma teen, mis keegi minu rahwa seas veel pole teinud. Ma tahan oma waenlaste werd enesega ühendada. Jää, Meeta, minu omaks. Maingin sinu seltsilastele priiust, nad võivad minna ehk sinu juurde jääda. Sumalad on sinu siia juhatanud, et meie kofku pidime saama.

Meeta wärises. Ta ilusad filmad täitsiwad endid pisaratega, ta waatas nooremehe otsa, ta tundis, et ka tema süda noore pagana würosti vastu sojaks oli läinud. Aga kloostris õhus üles kaswatatud tütarlaps pidas seda enese kiisatuseks, mille vastu sõdimine ta esimene kofus oli.

Ta pööris oma filmad kõrwale, et noore Cesti ülema kaunis nägu teda kauem ei saaks kiisata.

Uudu oli natuke aega oodanud ja näinud, mis sugune wõitlemine Meetal iseenesega oli. Siis küsis ta häkitselt:

— Kas sa tahad oma seltsilased peasta ja minu omaks saada?

Meeta langes uuesti ta jalge ette maha ja ütles lämmatatud healega:

— Halasta, kõrge pagana würost, ühe wäse kloostris neitsi peale, kes sind filma meega palub enast ja oma seltsilasi priiks lasta. Mind köidawad wande sidemed, mis mind surmani kloostris seaduste külge seowad. Ma ei suuda nii suurt pattu teha ja sellest waletaja wiisil põgeneda, kuhu ma püha wandega olen kinni pandud. Halasta mu peale mu hinge õnnistuse pärast.

Uudu läks sõnalausumata telgisti wälja. Uks tema taga kufkus kõwasti kinni; wangid kuulsiwad ainult wahtide ühetasast astumist eneste ümber. Nende lootuse täht oli kustunud.

Raua seisis Meeta filmawees põlwili. Tema käes oli ta sõprannade peastmine seisnud; ta ei olnud neid peastnud; ta oli ise enese südame vastu teinud — aga ta südame töötus ei lubanud teisiti.

4. Wabaks lastmine.

Päew oli ilma werewalamiseta õhtale jõudnud.

Eha kumal peeti Cesti sõjawäe kessel sala-koosolekut, millest wanem Uudu mitte osa ei wõtnud.

Sellest koosolekust ei pidanud tema ka midagi teadma, sest siin toodi tema vastu raskeid kaebusi ette.

Koosolekul olivad ainult wanad, töökoormast küüru jäänud talupojad, keda Uudu oma malewa seas oli ülemateks tõstnud. Majake, kus sees nad olivad, oli wahtidega ümber piiratud, et keegi hing kutsu- mata ligi ei peasenud.

— Metsatäht, mis oled sa näinud ja kuulnud, kõnele kogule, käs kis üks wana halli juuksetega mees, kes koosoleku juhataja näis olema. Meie tahame kõik teada saada.

Metsatäht, üks noorepäraline pikk runge habemega mees astus paar sammu lähemale, silus oma habet, kõhetas paar korda ja waatas siis enese ümber, nagu otsiks ta filmad midagi.

— Tunni sta tött mööda kõik, mis sa meie wane mast oled näinud ja kuulnud, käs kis wanake lahkelt, pea meelitawalt. Meie oleme kitsikuses, tema näib waenlaste poole hoidma — meie ei wõi asja nii kaugele lasta minna — tema on weel noor inimene — meie peame ta järele walwama nii kaua kui weel aeg on. Kas sina olid wangisid hoidmas wanema telgis?

— Olin.

— Kas Uudu käis neid waatamas?

— Jah.

— Mis ajal see oli?

— Hommiku päewa tõusu ajal.

— Mis tegi ta seal?

— Tema rääkis nendega Daani keelt.

— Mis ta rääkis?

— Mina ei mõista seda keelt mitte nõnda palju, et ma kõik sõna sõnalt ära mõiksin rääkida.

— Aga sa said ometi kõigest aru?

— Aru ma ikka sain.

— Kas ta ei lubanud neid priiks lasta?

— Seda ta tõotas teha, kui üks nende seast, kes temaga kõige rohkem kõneles, tema abikaasaks heidaks.

Koosolejad ümisesiwad iseeneses. Rääkija wanake waatas pahemal ja paremal pool istujate otsa ning küsis siis jälle:

— Mis wastas wang?

— Ta ütles, et ta mitte ei wõivat temaga abielusse heita, ta olla ristiinimene, keda töötused ja pühad wanded kloo stri elu külge köitwat. Ta las kis põlwili Uudu ette ja palus ikka weel wabaks lastmist.

— Mis ütles Uudu selle peale?

— Ta ei kõnelenud midagi, waid tuli sõna lausumata hurtsikust wälja. Wangid olivad selle üle väga ära kohkunud.

— Kas sa muud enam midagi ei tea? küsis uurija.

— Muud ei tea ma midagi!

— Siis mõid minna. Aga wangisid pead sa hästi walwama. Oma pea annad sa, kui nad ära las ed põgeneda.

Metstäht töötas täita, mis talt nõuti ja läks.

— Meie wanema olek on meile arusaamata, ütles pärast Metstähe ära minekut eesträäkija. Tema tahab wangisid lahti lasta, nõuab üht waenlase tüdrukut omale naiseks — ma usun, ta on ära aetud — meie peame targa otsima, kes ta südame jälle digesse kohta paneb ja ta kurja silma wõimusest wabastab.

— Uudu on veel noor mees, kes nooruse kerge meele tegusid teeb, kõneles üks teine koosolejatest wahela, kas meie ei heida teda oma wanemast lahti ja ei pane üht tõsisemat, wanemat meest asemele? Wanema wõimuses wõib ta meile ometi paha teha, kui ta pea neist pöörastest mõtetest ei pööra. Kes on selle poolt? Teeme kohe otsust!

Enne kui selle peale keegi midagi sai wastata, teatas waht ukse eest, et wanem sinna tulewat. Kohkudes kargasiwad mehed oma kohtadelt üles ja tahtsiwad üks sinna teine tänna laiali minna, aga juba astus Uudu täies sõjamundris uksest sisse.

— Olge terwitatud, mu kallid sõjasõbrad, hüüdis ta lohkest ja patfutas korda mööda kõigile oma sõjawäe juhatajatele öla peale. See on väga hea, et ma teid kõiki siit koost leidfin. Ma tahtsin teiega rääkida.

Umbusalduse ja kartusega waatas see mees oma ülema poole, kes praegu tema kõrwale heitmisest oli julgenud rääkida. Mis siis, kui nüüd teised tema nõuus ei olnud ning seda wanemale siinsamas teatafiwad? Kuri südametunnistus waewab inimest, paneb were wärisema, kõidab keele.

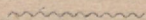
— Mis on kõrgel wanemal ütelda, meie kuuleme, rääkis kõige wanem nende seast.

— Täna õpsi peame linna peale tormi jooksuma ja ta ära wõitma, kõneles Uudu. Ma olen praegu sõnumid saanud, et neil abi teel olla; kui see fiia jõuab, siis langeb meie wõidulootus. Olgu iga üks oma koha peal waper ja warmas, waimustagu malewat tulesse minekule ja wõidu saamisele. Päewawalgel jäägu kõik wagu, et linn meie mõtet ei märka, aga nii pea kui pimedus kätte jõudnud, pangu iga üks enese walmis ja terwe malewa oodaku minu märgi andmist. Nii pea kui järwe kaldalt õõkulli kisenamist kuulda on, olgu kõik walmis. Kuulete seda healt teist korda, siis tuleb kohe astuma hakata. Harjumärawa paremal pool kõrwal on kogu misse paik, kuhu metsas selle tarwis walmis tehtud rebelikid saawad kantud, et nendega üle walli müüri linna ronida. Kas on kõik meelde jäänud?

— Meie wanad pead on kui raud, kust midagi ei kustu, kui sinna kord märgid sisse on löödud, wastas wanamees, kes temaga rääkima oli hakanud. Selle peale wõid sa julge olla.

— See on väga hea ja ilus, mu armsad sõbrad. Jumalad kaitsku meid ja antku meile õnne ja wõitu, et meie warsti ise oma peremehed oleme ning wõerast isandat ei pruugi kummarbada ega orjata. Meie näeme linna wallil jälle üksteist.

Sellelgi läks ta wälja ja teegi ei julgenud talt otsust pärida selle üle, mis ta wangibega teinud. Tema ametist lahti tegija oli südamest rõõmus, et Uudu tema nõuust midagi kuulda ei saanud.

Ohtu widewiku ajal lõndis Uudu üksi pimebat metša teed. Ta filmad ei näinud hõbedast ehakuma, mis wiimseid terwitusi surelikkudele ritka looduse sülle wälja puistatas, ega kuulnud laululindude magama minemise laulust, mis muidu noored rinnad nooruse tulega täidab ja õnnes ja õnnetuses wägewamalt liigutab kui piksemürin ehk sõjafarm. Ja ometi oli ta süda määsawa mere sarnane, kes rahu ei leidnud. Mõni Kristilase neiu paluwad filmad paistiswad oma nõidusega igalt poolt talle wastu ja riisusiwad ta rahu südamest. Ta oli teda enesele küsinud, aga see nõidlik neiu ei wõtnud teda kuulda. Aga ta ei saanud ifegi aru, miks kättemaksmise wiha tema südamest nii ära oli kadunud, mis just loomulik oleks olnud. Meeta oli ju tema kões, ta wõis temaga teha, mis ise tahtis, aga miks ei tahtnud ta temale mitte näidata, kui suur woli tal tema üle on? Ta mõtles küll ka selle peale, aga ta nägi ka, kui wõimata see tal oli, Kristilase kloostri piiga wastu wal-

just, kättemaksmise tulist wiha näidata. Meeta filmist ei paistnud mitte põlgdus tema wastu wälja, mis wiha ja kättemaksmise himu oleks äratanud, waid imelik, arusaamata nõidus, mis neid palawa leegiga filmi, millebega ta Uudu otsa waadanud, ära unustamataks tegi. Ta mõitles ise enesega, kas ta veel kord wangide juurde ei peaks minema ja ilusa Meeta kätt ja südant uuesti enesele nõudma. Aga ta mõistus ütles talle, et see asjata katse on ja mehe auu wastu käib. Wahest oli see tundmus mõõdamine, wahest lähewad need sõrafilmad mu meelest, ma leian oma rahwa seast neiuks, kelle külles ma niisama suguse nõidusega wõin rippuda, mõtles mees ja kiskus ennast wägise neist mõtetest lahti, mis ta rahu temalt riisusiwad.

Jala astumise heal ajas ta neist mõtetest üles. Ta nägi Metstähte enese poole tulewat, teda ta tema iseäralisest käigust juba ka pimebas ära tundis.

— Ruhu nii hilja, Metstäht? küsis ta. See ehmatas ära, kui wanemat filmas.

— Kas wangid veel kindla wahi all on? küsis Uudu edasi, kui nägi et Metstäht mingit wastust ei annud.

— Jah, kõrge wanem.

— Kes wahib neid sinu asemel?

— Kaks tugewat sõjameest olen ma oma asemele wõtnud, nende peale wõid julge olla.

— Metstäht, mul on finule midagi ütelda.

— Näägi, kõrge wanem, ma kuulen.

— Täna õpsi peame linna tungima ja waenlaste ära wõitma.

— Malewa on ju walmis, wastas Metstäht. Mina ei tahtnud wangide wahtimisega aega wiita, waid isamaa kasuks oma kääwarre rammu tarwitada ja oma rahwa wabaduse eest wõitlema minna; sellepärast andsin wahtimise nende hooletaks, kes wõitlemisele nõbremad ning seega wahiks kõlblikumad on kui mina.

— See on hea, sõber, ma auustan sinu waprust. Aga nüüd annan ma sulle teist tööd, milleks sa wistist paras oled. Mine kohe wangide juurde tagasi, lasse wahid minema ja wii nad linna.

Metstäht ei tahtnud oma kõrwu uskuda.

— Kas ma kõrge wanema sõnu õieti olen kuulnud, et ma wangid linna pean wiima, see on waenlastele tagasi andma?

— Seba pead sa tegema, ja ma usun, sa oled selleks paras mees.

— Siis on ometi õige, ümises mehike iseeneses.

— Mis on õige? küsis wanem, kes ta tasast juttu terawa kõrwaga oli kuulnud.

— Et — et —

Ta ei rääkinud mitte edasi.

— Et? nõudis wanem.

— Et sa ära tehtud oled, ja isamaa waenlastes, meie wangid lahti tahad lasta.

Uudu naeratas.

— Kes seda on rääkinud? küsis ta. Minu teades oled sina ainus mees, kellele ma wangide priiksastamisest olen rääkinud. Reegi teine ei wõi sellest

midagi teada. Kas ei ole sinu keel sellepärast liifunud?

Metstäht oli suures kimbatuses. Tema oli tööpoolest see mees, kellest jutt wälja läinud, ja nüüd nõudis wanem tema käest selle kohta otsust. — Ta wärises.

— Su kartus on asjata, ma tean kõik, mis sa mu malewa ülemate koosolekul kõnelesid ja mis sinule seal kuulutati, rääkis wanem rahulikult. Nüüd ei ole niisuguste asjadega aega wiita, waid tööle tõtata. Pane hoolega tähele, mis ma sulle ütlen ja täida mu käskusid jõhwi pealt. Palk ootab truud käsutäitmist, kange karistus kõrwale wäärdumist. Wõta nüüd kohe neitsid ja wii nad Rannawärawasse. Seal on selle jaoks falk mehi walmis, kes neile, nii pea kui wärawad neile amatakse, järele linna tormawad, wärawad eest maha katsuwad lõhkuda ja sel wiisil teed linna teha. Kui see ka tõrda ei lähe, mis arwata on, siis saab linna sõjawäge kõik rannawärawa poole wajuma, sest et ta sealt meie pealtungimist kardab. Selle aja sees katsub meie malewa aga Harju wärawas üle walli fisse tikkuda, kus meil selle eeskitamise läbi wistist wähe wastupanejaid wõib olla. Esmene öökulli tisenamine järwe poolt annab sulle märki, mil sa oma tööd pead algama ja wärawast fisse tungima hakkama. Kas kõigest aru oled saanud?

— Wäga hästi, tark, armuline wanem.

— Siis on hea. Kui jumalad tahavad, siis näeme teineteist wahest linna müüride wahel jälle.

5. Wandumine.

Reiköö tund jõudis kätte. Kõik oli wäljapool linnamüürisid wagusi, mitte tuulgi ei liigutanud oma tiiba ning uduema oli terve linna kõige ümberkaudse maaga oma hõlma matnud, nii et kolme sammuga peale inimene teist ei näinud. Wistist aimasid linnalased, et waenlased niisugust ööd pealetormamiseks tarwitawad, ning sellepärast walwas terve linn pimedates tubades, et igal filmapilgul wastupanemiseks walmis olla.

Oh! küll kõigi juhtumiste peale ette walmistatud, siiski ehmatasid elanikud väga ära, kui sõjafarm läbi öörahu Ranna wärawa poolt häkiste kõrwu kostis. Sõjamehed kogusid ruttu koku ja ruttasid platsti, elanikud jooksisid hirmuga ühest majast teise, naiste ja laste nutu healt kuuldi igast majast, kirikute ja kloostrite kellad hakkasid helisema ning pühakojad täitsid endid pea palwetajatega, kes paganate wastu abi otsisid ja neile Jumala õiget wiha ja nuhtlust kaela palusid.

Ra Cisterciensi ordu Mikkeli kloooster oli oma kiriku uksest kartlikkudele abiootijatele awanud. Seal astusid häkiste kadunud neitsid sisse ja langesid reas altari ette põlwili. Inimesed, kes nende kadumist teadsid, põgenesid hirmuga eest kõrwale, sest nad pidasid seda nägemiseks, mis head ei tähenda. Et paganate käest ristiinimesed enam eluga ei pease, seda uskusid kõik.

Wiimaks ometi said julgemad nii palju südant, et kartlikult neitsitele läheneda ja imestusega neid tunnistada, kas nad tõeste elawad inimesed, kloostris kadunud nonnid on.

— Meie oleme tõeste need, keda teie siin näete, selatas Meeta uudishimulistele küsijatele. Meie oleme jälle priid, oleme kodus teie keskel, meid on ühe pagana auus süda peastnud ja terwisega teie juurde tagasi saatnud.

— Laps, mõtle, misjugu suurt pattu sa oma sõnadega teed, manitses kloostris ülema tõsine heal. Sa julged pühas paigas paganate auusast meelest rääkida. Keda weel ristiwesi ei ole pesunud ega risti tuli puhastanud, see on rojane Maarja ja kõigi pühade ees. Wannu ära need rojased hinged, kes hinge õnnistust põlgawad ja ebajumalaid kummardawad, siis mõid sa wahest weel patu rängast nuhtlusest peaseada. Muidu pean ma sind kõikide wagade õnusest ja taewa osajamusest lahti ütlema. Tule pihile!

Aralt astus esinud tütarlaps oma kõige lähema maapealse ülema pihitoole. Ta kõneles kawa, ta

nägu hõõgas, ta huuled värisevad. Kõik pealtvaatajad küsivad hirmul, mis ränka süüdi ilus Meeta teinud, mille pärast floostri ülema nägu nii halastamata kortsudesse kiskus.

— Sa pead teda igaweste ära needma, nõubis wali pihti ema. Sa oled kiisatuse võrku langes, ja ei ole hoolas olnud palmetes walmates, su eksitus on hirmus, kui sa veel tagasi tahad pöörduda oma usu pühade juurde ja maa peal floostri wagadusest, palmete imewäest ja tulewas elus taewa rõõmust osa saada, siis nea ära see patu nähtus.

Pihti-ema ootas wastust. Waene tütarlaps ei saanud suud lahti teha. Ta filmist woolasid pisarad jõena — talle näitas oma ülema nõudmine hirmus, wõimata olema.

— Kristus ütles: „armastage teine teist“ ja „fina pead oma ligimest armastama kui iseennast“ wastas tüdruk.

Floostri ülema nägu läks punaseks ja siniseks ja walgeks — kõik wärwid tuliwad seal korda mööda nähtawale. — Kas sa paganaid oma ligimisteks pead, neid, kes ristiniimesi, ristiusku ja meie pühaid põlgawad? küsis ta siis ägedalt.

— „Minge, õpetage ja ristige kõik rahwast,“ rääkis meie Issand oma jüngeritele, julges wärisema neiu oma kõrgele ülemale wastu ütelda.

— Pärlid ei pea mitte figade ette wiskama ega lasteleiba koerte kätte heitma, manitses abtinna oma alamat. Kas su rumal kangekaelne pea veel midagi tahab floostri ja usu püha seaduste wastu ütelda?

— „Ja mis teie ühele minu wähemale wennale ei ole teinud! seda ei ole teie ka minule teinud,“ fofistatiwad neiu huuled.

— Rumal, kangekaelne laps, patt räägib sinu seest, noomis abtinna. Jäta maha kõik rumalad mõtted, wannu ära see neetud pagan, peasta oma hing hukatusest, enne kui kõik hilja on. Ma küsin sinult nüüd oma ameti wõimuses, kas sa tahad patu teed maha jätta ja oma hinge igawesest hukatusest peasta, siis kosta jah!

— Jah!

— Ja kas sa tahad kõige suurema hoolega igal ajal paluda, et sa ihu ega hinge poolest kiisatuse kõite sisse ei sattu, ning floostri seadusi tõrkumata täita, nagu iga nonni püha kohus on, siis kinnita seda oma sõnaga.

— Jah, ma kinnitan seda!

— Siis wannu ära see hirmus pagan — ma nõuan seda pühade nimel kui floostri ülem.

Ta ootas natuke aega wastuse peale. Neiu watas paludes ta otja. Aga ta näost paistis külm, järeleandmata süda ning filmist kees wiha leet.

— Ma wannun! rääkisid pihtija huuled, ning uued pisarad wajasid üle põskete külma kivi põrmanda peale, kus ta põlwili seisis.

Wäljast tungisid inimesed nuttes ja kaebades sisse. Jooksmist, nuttu, hüüdmist ja hädakisa oli igal pool kuulda. „Eestlased linnas, paganad sees!“ kandsid segamine. Hirm oli igal pool suur. Ruttu

lastis ehmatanud kloostri wärawad ja kiriku ukseid
linni panna, et põgenejad ega waenlased sisse ei
peaks. —

Gestlased olivad linna saanud. Uudu plaan oli
korda läinud. Uulitsatel wõideldi mees mehe wastu,
weri wärwis maad ja haawatud hoigasiwad surma-
walus. Pimebas ei näinud keegi waenlast, waid
sõjamehed raiusiwad pihta, kes ette tuli, nii et sel
wiisil waenlaste asemel oma mehi ja rahwast surma
saadeti.

Hommiikul, kui udutekk kärises ja pimebus kadus,
nägi linn kole wälja. Kõik uulitsad olivad surnute
ja haawatutega täidetud, majad osalt ära lõhutud,
mitmed põlema pandud, ning hõiskawad wõitjad käi-
siwad saldades ühest teise ja külwasiwad häda ja
surma igale poole wälja.

Aga wõitjate rõõm oli lühike. Hommiikuse uduga
olivad Daanlaste sõjalaewad linna alla jõudnud, nii
et neid maalt keegi näha ei wõinud. Enne kui
wõitjad Gestlased endid selle wastu mõistisiwad wal-
mistada, olivad Daani sõjamehed juba maale saa-
nud. Alles siis weel märkasiwad nad hädaohtu.
Põlewad majad olivad wõerale wäele mere peal mär-
giks olnud, kus linn seisab ja mis seal sündis.
Ruttu wõtsiwad nad oma sõjariistad kätte ja werine
sõda algas enne kui päike keshommiikuse oli jõudnud.
Tallinna ülejäänud sõjamehed, kes warjupaikadesse
pugedes oma elu olivad peastnud, tormasiwad abi
nii ligidal nähes kahelordse waimustusega waenlaste

kallale ning peksiwad Gestlased, kes linna uulitsatel
laiali olivad, warsti Tallinnast wälja.

Wähe peasiwad eluga. Wõit oli linna ja Daan-
laste pool. Gestlased põgenesiwad kurwalt koju.
Wõitjate rõõm oli otsfata. Keegi ei mõelnud waele
Uudu peale.

Aga Meeta?

Tema oli teda kange wandega ära pidanud need-
ma. Aga ta oli walewanduja. Ta tundis seda ja
see tegi ta ütle mata õnnetumaks. Ei annud palwed
ega paastumised tagasi, mis kord kadunud — ta
rahulit jüda ja rõõmus meel.

6. Tormisel ööl.

Maru mäsfas hirmsaste, meri oli oma kalbad maha
jätanud ning wahutawad laened linna müüriini saat-
nud. Piline paukus, et taewa wõlwid raskata siwad
ja heledad wälgud walgustasiwad kottpimedat ööd
wahete wahel taewa walgusega. Looduse jõud olivad
nagu wangist wallale peasenud ja nagu tahaksiwad
nad ise oma tööd ära häwitada.

Ülewal kloostri tornis weikeses kambrikeses istus
waewalise raswaküünla walgusel üks noor kloostri
neitsi lihtsas nonni riides ja waatas afnast wälja
wihase ööpimeduse sisse. Teda ei ehmatanud tulised
wälgud ega tormi käes wärisewad torni seinad. Ta

nägu oli kahwatanud, ta käed seisiwad risti, nii palju kui wälgu walgusel näha wõis. Ta huuled näisiwad liikuma, ta rind ruttu tõusma ja wajuma — wõi ehk ei seletanud film lühikese wälgu valguse ajal hästi?

— See tormaja ilm on minu waene süda, rääkisiwad ta huuled tasakeste. Ka siin mäsfas hirmjaste nagu praegu maru wäljas ja mu liikmed warisesiwad kui palgid mu weikse kambrikuse seinas, ning armutuli loitis kui wälgu löögid ja südames oli pime öö. Müüd on maru wõidetud — mu süda on rahu ja wait — kõik on möödas! Tormaku ka taewased wäed ja kiskugu maha, mis nad ise ja inimeste käed ülesehitanud — mu mõtted on puhastatud igawesse armastuse põlemas leegis — ma ootan oma taewast peigmeeft, kes mu hinge mulla wangist peastab ja taewase koju wiib. Tule ja wõta ja wii mind siit ära, ma igatsen rahu — mu jõud on lõppenud, mu waim wäsinud!

Tasane koputamine ukse pihta segas teda neis mõtetes. Ta jäi kuulama. Kes wõis nii hilja öösel veel ta ukse taga olla? Ei, see oli tuul, mis asjata wihaga tugewate kloostri müüride ümber mäsfas ning weikse puutorniga ülewel õhu sees mängib.

Aga koputamine ei lõpnud ära. See ei wõinud tuulest tulla. Veel kord kuulatas nonn terawalt, tõusis siis üles ja hüüdis nõrga healega:

— Kas keegi ukse taga on?

Ei muud wastust midagi kui koputamine.

— Kes seal on?

Ei ka veel ühtegi wastust.

Noor neiu wõttis oma raswaküünla kätte ja tegi ukse lahti. Ukse taga seisis üks alatus riides pikk meesterahwas.

Nonn kargas ära ehmatades tagasi. Tema filmad tundsiwad ka tumeda valguse sees oma unenägude pühapildi ära.

— Uudu, fina siin! hüüdis ta pea ilma healeta. Mis ja siit otsid — põgene, kui sul elu armas on!

— Meeta, sinuga põgenen ma siit ilma otla, wastas noor Gestlaste wanem wärisewal healel. Jäta maha oma kitsad seinad, tule minuga ühes, ma wiin su wabasale looduse sülle — siin oled ja wang — seal prii! Tule, tule, enne kui kõik hilja on!

— Uudu, ja oled meeletu, su julgus maksab su elu — katku põgeneda — mina ei tule — ma ei wõi ega tohi. — Sumal taewas — meie oleme mõlemad kadunud inimesed, kui sind siit leitaakse. Mine — rutta — põgene, enne kui hilja ja ära wõta niisugust hulljulget tükki enam teist korda ette. Pühad kaitsku sind.

Wiimaseid sõnu rääkis ta wäga tase.

— Tule ühes, Meeta, hüüdis Uudu tormiliselt — wõi põlgad ja mind, et ma pagan olen, et ma taluhurtfikus olen üleskaswanud, et ma ahelas sündinud? — Paganad on ka inimesed — hurtfikutes kaswanud inimestel on ka süda ja ahelad lõputakse puruks. —

— Mind lõidawad kindlamad sidemed kui ahelad, wastas neiu pool nuttes. Pühad, olge mul ise kiusatuses abis!

— Kas fina kiwisüdamega kloostri neitsi, ialgi ar-

mastust ei ole tunud, et sa nõnda räägid? küsis Uudu.

— Nonnid ei tohi muust armastusest midagi teada kui Jumala ja tema pühade armastust.

— Sa inimesi peavad nad põlgama?

— Ei, ka neid peavad nad armastama, aga kõiki ühte wiisi — kõik, mis peale selle, on hirmus patt.

— Ma ei saa sinust aru, Meeta!

— Sa ei wõi ka aru saada, sa oled pagan ja mina ristiusu kloostris kaswandil. Kloostris seadused on waljud, halastamata. Siin ei tohi süda midagi tunda muud kui palwet — ja wiha paganate wastu.

— Meeta, ja sina põlgad ka paganaid?

— Ma pean seda tegema. —

— Sa mind ka?

— Oh kui ma seda wõiksin! õhtas nonn ja kat-
tis oma filmad kättega kinni. Sa ei aima, kui palju ma sinu pärast olen kannatanud. — Kui õnnelik oleksin ma, kui ma sind ialgi poleks näinud!

— Meeta, sa armastad ka mind, hüüdis Uudu õnnelikult, ma näen, su süda ei ole mitte kivist, su weri ei ole mitte külma kui jae, su paled hõõgawad, su filmad leegitsewad ja su süda tujukub kuuldawalt — sa tunned armastust omas rinnas, ära salga seda, lase mind õnnelik olla selles armsas teadmises — tule minuga ühes — oleme õnnelikud — —

Põrutamine ukse taga ehmatas mõlemad ära. Üks kisti häliste lahti ning mitu sõjariistadega ehitatud sõja meest astusiwad weikese nonni toakese sisse.

Enne kui Uudu wastu sai hakata, oli ta juba mit-
mest käest tabatud ning kinni seotud.

Meeta oli ehmatuse pärast minestusesse langenud. Kui ta jälle üles ärkas, paistis ta weikse ruumis-
päewawalgus sisse. Ta ei saanud esimesel filmapi-
gul aru, kuidas ta täna nii kauaks magama jäänud,
ja pealegi weel riietega, kuna nonnid muidu iga
hommiku palju waremalt palwele kogusiwad. Ta
seadis ruttu oma riided korda, et weel enne ülema il-
mumist kirikusse palwele jõuda.

Sure rutuga tahtis ta uft lahti wõtta, aga see
oli kinni. Riim seest poolt oli lahti, aga sellegi pä-
rast ei tulnud uks walla.

— Mis see on? ümises ta ise eneses.

Ta filma puutus üks mõderas asi põrmandal.
Tuba ei olnud weel mitte nii walge, et ta seda oleks
wõinud terawamalt näha. Ta astus lähemale ja
tõstis selle ülesse. Aga häkilise karjatamisega kukkus
üles tõstetud asi ta käest maha. See oli noore
Gesti wanema Uudu kübar. Nagu wälk lõiwad talle
kõik sündinud lood korruga meelde. Uudu oli tema
juurde tunginud — meesterahwas, pealegi pagan,
keda ta ära pidanud wanduma, õõsi ühe nonni toas!
Mis wõis sellest asjast saada? Oh, ta ei julgenud
selle peale mõelda. Sa näüd oli Uudu wangis,
wõib olla, et ta juba puuriida ehk ratta peal hinge
heitnud ja tema omas toakeses luku taga! Kuis wõis
ta ennast süüist puhastada, mis kõik nii selgeste il-
male näha oli? Uudu heaks ta muidugi midagi ei
wõinud teha. Kas ta ennastki weel wõis peasta!

Ta filmist woolasivad pisarad, need olivad põletavad valusad. Ta ei jõudnud wait olla, ta hakkas walju healega nutma.

— Isa, ära jäta mind mitte maha, palusivad ta hõõgavad huuled ning nõrkedes wajus noor murd süda oma kõwa istme peale maha.

7. Ülekuulamine.

Wastu lõunat alles tehti Meeta toa uks lahti. Üks kloostris teenija naisterahwas astus sisse ja teatas lühidelt, et abtinna wangi enese juurde lasseb kutsuda.

Põksuwa südamega astus noor nonn alla oma ülema toa ukse ette. Ta käsi, millega ta usti lahti pidi tegema, oli nagu tinast ja ei tahtnud tõusta, et usti lahti võtta. Ta süda aimas, mis teda ootas. Wiimaks ometi kogus ta nii palju julgust, et raua peale wajutas, mis ukse lahti wõnnas.

Suures, ruumikas saali sarnases toas istus abtinna Kristina pehmes leentoolis, mida kollane riid kattis. Ta pea oli pahema käre najale toetatud ning sügawas mõttes wahtis ta enese ette kallil jalgtelil peale maha.

Ukse linnu panemine näis teda oma mõtetest üles ajawat. Ta waatas üles, ta filmas Meetat ja ta pilk jäi kangelst sisse astuja tütarlapse peale.

Täht aega wahtis ta sõnalausumata oma nonni otša. See oli piinlik filmapilk waelele tütarlapsel.

Nagu suur süüdlane oma kohtu mõistja ees, kes teab, et ta süüdi teatakse ja et tal armu loota ei ole, seisis Meeta wärisedes ukse kõrwal. Ta ei julgunud sõnagi rääkida, sest selle aegse walju kloostris seaduse järel oli nonnil ainult siis luba keelt tarwitada, kui temalt midagi küsiti. Oles abtinna temale kohe trahwi kuulutanud, siis oles ta palju rahulitem olnud kui nüüd, kus ta tema südamesse tahtis wadata, nagu oles tal kõige suurem kurjategija ees.

Wiimaks ometi lõppis see piinlik waitolek.

— Meeta, sinu toast on täna õõsi üks rõõwel leitud, ütles ta oma kalgi, läbi lõikiva healega ja jäi jälle wait.

— Rõõwelt ei ole minu toas olnud, wastas noor tütarlaps kindlalt.

— Kuidas on ta sinna saanud? küsis abtinna edasi, nagu ei oles ta Meeta sõnu kuulnud.

— Ma ei tea. Kõik pühad taewas näewad, et ma süüta olen.

— Wariser oli ka ilma süüta. Minu südamele, kes kõigi hingede eest kloostris peab muretsema, walwama ja paluma, teeb see walu, et nende seas üks raskestel langenud inimene on. Mis tahtis ta sealt?

Meeta tundis oma walitsejannat juba küllalt. Ta märkas ta wõrgutawaid küsimusi väga hästi. Mis pidi ta nende peale wastama?

— Bagabus saaks tema enese käest selle kohta kõige kindlamat otstust, wastas tütarlaps kostusest ära taganedes.

Jälle waatas abtinna oma läbitungiwa pilguga nonni otša. Siis naeratas ta wähe.

— Paganate hinge õnnistus ei seisa minu südamel peal, rääkis ta rõhuga. Wistist ei kõnele see ära neetud suu enam, kelle teha pärast kaarnad kallewad.

Hirmus waluhoog läis tütarlapse südamest läbi. Ta oleks waljuste karjatanud selle sõnumi juures, et Uudu surma on leidnud, ehk ta seda küll kaunis kindlaste ette aimas.

— Mis kõnelesid ja temaga? päris abtinna ebas.

See on teie wagadusele ilma kõige tähtsuseta, wastas Meeta.

— Seega lorisestite teie kahekesi kõik selle aja, mil see pagan ühe nonni toas oli, kuhu muidu keegi meesterahwas ei tohi astuda, rääkis abtinna iga sõna peale rõhku pannes. Sa oled kloostris püha seadust ja oma wannet murdnud. Mis ütled sa selle kohta?

— Ma olen seda teinud, wagadus, hüüdis tüdruk pisaratest lämmatatud healega ja langes wärisedes oma ülema ette põlvili. Aga minu süüd ei ole see mitte, et see noormees õõsi minu juurde on tunginud — ta on mind wäga ehmatanud.

— Ja sina täitsid nonni kohut ja teatasid kõhe kloostris ülewaaatajale seda, mis sündinud? Ah?

— Seda ma ei teinud!

— Ja sa oled süüta?

— Ma olen süüdlane! Ma tunnen seda, ma kahetsen teda südamest, heida armu ja halasta mu peale. Ma ei tõuse mitte enne siit põrmandalt üles,

kui sa mulle mu raskete pattude andeksandmist ei ole kuulutanud.

— Kõik süüd ja efsitased saawad andeks antud, aga efsimine kloostris püha seaduse wastu mitte. Mul on kahju sinust, sa noor inimese laps, aga ma ei wõi sulle pattude andeksandmist kuulutada. Ka maapealised nuhtlused oled sa ära teeninud ja see saab sulle warsti osaks, kuna igawene nuhtleja sinuga wähest weel kannatab.

Nende sõnadega helistas ta kella ja kõhe ilmusid kolm kloostris teenijat tüdrukut.

— Wiige see inimene ülesse torni kambrisse ja pange üks hoolega tagasi kinni! käskis ta. Teie käest nõuan ma teda tagasi.

Siis astus ta külmalt toasti wälja, ilma et kordagi õnnetu tütarlapse peale oleks waadanud.

Kui Meeta jälle üksi oma toas oli, palus ta kaua, kaua aega, kuni sõnad suus ja wesi filmas otša lõppis. Siis jäi ta rahulisemaks.

— Igawene halastus, kes sa seal ülewal pilwede ja tähtede peal elad ja kõikide südamesse näed, rääkisid ta huuled tasakeste, sa tead, mis ma kirja olen teinud — sina oled mu süüd kustutanud — seda ütled mulle mu süda — ma kiidan ja tänan sind selle põhjatuma heiduse pärast. Inimeste ees ei ole ma armu leidnud — sina oled mu peale halastanud, mu süda on rahulisemaks jäänud. Ka see teadmine on mind rõõstinud, et ma ühe pagana juurest auusamat südant olen leidnud, kui ma siia maale arwasin.

— Ma mõtlefin nõndasama, kui need, kes nende peale kohut mõistavad, teda wägivald oma alamaks on surunud. Aga ka nende eest muretsleb seesama wägew käsi, kes tähtsele nende tee määrab ja päikesele walgust annab. Mis oleme meie ristiusulised rohkem kui wärsed patused inimesed — nagu pagandagi? Kas ristiinimese kohus peaks tõeste olema, neid põlata, kes õiget usku ega tema pühasid ei tunne? Minu wande murdmine ei rõhu mind mitte enam nii raskestes kui enne — ja oma osawõtmist ühe hea pagana saatusest ei kahetse ma ka mitte enam. Teemale ei ole nad ligimise armastust näidanud, ja kui nad ta surma on mõistnud, siis on nad weresüüdi eneste peale koormanud. See waene mees oli tõeste armastuse wõrgus — ja nüüd pidi ta selle eest oma elu andma! Oli ta süüd surma wäärt, et ta kloostrit püha seadusi ei tunnud ja südamet healt kuulda wõttes siia tungis? Oh te kurjad, südameta inimesed! Elus ei tohtnud ma teda armastada, surmas tahan ma teda aga meeles hoida — surmate auustamine on ju auusa ristiinimese kohus. — Ma ei taha ialgi enam usu püha seaduste wastu ekkida — ialgi enam üht noort meest armastada — seda tõutan ma siin oma hinge õnnistuse juures — ma tahan üksi tema eest paluda, kuni pühas püha Maarja mu järel andmata palwet kuulda wõtab ja teda taewa õnnistuse osasaamisele awitab. Siis tahan ma teda kui äraseletatud püha meest armastada, siis wõin ma seda — ta peab mu kaitsja waim olema! — Uudu! Wõitlused oliwad mööda, ta hingas kergemalt,

ta süda oli rahulise, ehk küll weel pisarad ta kawatunud, õrnu palgesid niisutasiwad.

Rahulikult kuulis ta teisel päewal oma nuhtluse kuulutust, mis kloostrit walitsus talle mõistnud:

„Methild Junging, Cisterciensi ordu Mihkli kloostrit nonn, kes raskestes kloostrit püha seaduse wastu ekkinnud ning tige dast Sumala riigi waenlastest ennast wõrgutada lasknud, mille läbi ta walewandujaks saanud, on tema kangelasele ja auu unustamise pärast oma ülema wastu kloostrit uude wangimajasse mere äärde kange wahi alla wangi mõistetud, kuni ta oma elu palwete ja paastumise ga parandab ning kloostrisse jälle wastu wõetud wõib saada.

Cisterciensi ordu Mihkli nonni-
Septembris, kloostrit walitsus Tallinnas.“
anno MCCXCIX.

Abtinna oli ootnud, et noor nonn filma wees põlwili trahwi kergitust saab paluma, aga tema pahanduseks ei tulnud Meeta mitte ta juurde. Ta tahtis ennast paluda lasta, et siis halastajat mängida ning trahwi kergitada, mis muidugi nii waljuks et tohtinud jääda, sest selleks trahwimiseks ei olnud tal wõimustki aga tütarlaps ei tulnud paluma.

Kui ta kaua juba asjata oli ootnud, lastis ta nonni oma ette kutsuda.

Meeta ilmus ja ootas, mis abtinnaal temaga rääkida on.

— Kas sa oled kuulnud, mis kloostrit walitsus sulle mõistnud? küsis abtinna.

— Jah, vastas neitsi rahuga.

Abtinna waatas nähtawa imestusega oma kaswan-
diku otja, et see nii rahulik wõis olla ning armu
palumise peale ei näinud mõtlemagi.

— Kas sa oled ka järele mõtelnud, mis see tä-
hendab, kloostrist wangi minna — kange järele waa-
tamise alla? uuris abtinna.

— Seda on wistist kloostris walitsus teinud ning
mulle õige trahwi mõistnud, vastas Meeta ilma äri-
tuseta. Minu järele mõtlemine ei muuda seda asja
pahemaks ega paremaks — ma pean ennast wagaduse
tahtmise olla alandama.

— See kõne on uhe ja igale nonnile kõlbmata,
manitses abtinna wihafeks saades. Sa peaksid oma
süüdi tundma, põrmus kahetsema ja halastust paluma,
aga sa oled kangekaelne, su selja luu ei taha palwes
painuda, sa kardad põrmandu tolmu sisse hingata —
ja lähed parem kui kurja tegija wangi, aga palwe
fõna ei tule su kange keele pealt mitte!

— Teie wagadus on mulle ütelnud, et mu süüd
andeks andmist ei wõi leida. Ja inimeste armu ma
ka enam ei oota. Nemad ei anna midagi andeks.
Ma tean seda ja kannatan nurisemata, mis nad mulle
peale panewad. Igawene kohtumõistja meie pea kohal
elab weel ja tema peale panen ma oma lootuse,
tema hiilgawa trooni ette saadan ma oma õhkamised
ja palwed.

Abtinna nagu lõendas wihapunast. Ta kas-
wandil pidas teda niisama ekslikuks inimeseks kui
kõiki teisi. Ta unustas ära, et tema Jumala ase-

mistust siin maa peal kloostris eestseisjaks oli seatud,
kellel teiste inimestega ühesuguseid omandusi ei tohti-
nud olla. Ja nüüd pidi ta oma alama käest kuul-
ma, et see teda nendega ühte klassi luges. See
oli liig!

— Siis kinnitan ma selle otsuse, mis su kloostris-
t wälja mõistab ja õnuse osa saamisest lahutab,
rääkis ta wihaga. Mine nüüd, ma ei tunne sind
enam, sa oled wälja tõugatud wilets patune. Wõta
wastu, mis sind ootab. Sa saad nutma ja põrmus
paluma — siis on aga kõik hilja! Mine!

Meeta läks. Ta ei kaebanud oma saatuse üle
mitte. Tema südame tunnistus oli temaga rahul,
ta tahtis hea meelega kannatada, mis talle peale
pandi.

Järgmisel päewal wiidi ta kloostrist kinnises
wanfris ära.

8. Jumalik sõnumi tooja.

Nasta oli sellest ajast saadik mööda läinud.
Sügawas maa sees poolpimedas keldris istusiwad
neli meest, kelle tugewad luud weel endisest keha tu-
gewusest tunnistust andsiwad, nüüd aga niiske keldri
õhu ja waewalise wangi toiduga üsna ära oliwad
kuiwanud. Weitses walguses, mis ülemelt weikse ak-
nakele läbi sisse langes, oliwad nende kolletanud näod
koguni hirmsad: — filmad auku wajunud, pikad sa-
fitud juukses rippusiwad õladeni, näod harimata, rii-

ded kattenud ja käte peal sügavad raua jäljed, millega nad aasta otsa ahelas olivad olnud. Nüüd oli wangide ülem nii armuline olnud ja nad ahelast lahti lastnud. Siin sügavas maa sees paksu müüride wahel olivad nad ka ilma käe rauata küllalt julges kohas.

Praegu oli wangide järele vaatamine lõpnud. Ukse hoidja oli ukse lahti teinud ja latri tulega wangi foja sifimist ruumi walgustanud, et ülem ukse lähelt sisse mõis waadata.

— Mitu wangi siin on? küsis ta.

— Neli, wastas waht.

— Üks, kaks, kolm, neli, luges ülem sõrmega korda mõõda kõigi neli peale näidates. Digus. Mis pärast on nad siin?

— Nad on nonni kloostrisse tunginud ja üht nonni ära warastada tahtnud, seletas waht.

— Need neli?

— Ei, neid oli terve trohikond.

— Ja kus on teised siis?

— Nad on ratta peal surmatud ja nende surnukehad metsa wiidud. Minult need neli on weel üle jäetud, aga ka nemad saavad pea järele minema.

Esimest korda kuulsiwad wangid, mis nende seltfimeestega sündinud. Nii mõnelgi läksiwad filmäd selle peale niiskets, mida wangide ülem ega waht kumbgi pimedasse keldrisse ei näinud.

— Kudas mõisiwad nad kloostrisse sisse saada? päris ülem edasi.

— Arwatakse, et nonn ise ka nõuus olnud, wastas waht.

— Soo! Kuis käis siis tema käsi?

— Tema olla ranna wangihoonesse wiidud, sinna kohta, kuhu kloooster pidi saama ehitatud, aga siamaale muud ei ole tehtud kui üks wangi koda mere-laenete ja tuijuliima wahela.

— Panne üks luffu, see lämbunud õht matab mu rinnad kinni, laskis ülem ja hoidis seal juures siidist ninarätiku suu ees.

Ragisedes ja rakjatades käis raske rauduks kofku ning kolinal langefiwad tugewad kangid taha. Selle läbi olivad nad pikast maa-alusest käigist lahutatud, kus ülem oma wahiga kõneles. Mitte üht ainust sõna ei tunginud enam läbi ukse wangide kõrwu. Ratuks aega olivad kõik wagusi, nagu kardaks nad luuramist, siis rääkis üks wang pehme healega:

— Meeta on nad wangi pannud, meie seltfimehed rata peal surnuks piinanud ja meid nuumatasse siin näljaga wahest ka weel ratta ehk tuleriida tarwis! Kas need ongi siis ristiniimeste hiilgawad omadused, milledega nad hooplemad ja endid kõigist teistest kõrgemale tõstawad? Meie oleme paganad — nende waenlased — meid mõiwad nad piinata — selle üle ma ei nurise, seda teeks wahest ka meie seast mõni tige süda — aga mis on siis see ilus neitsi neile kurja teinud?

Rääkija heal oli waljemaks läinud. Ta kuiwanud sõrmed tõmbasid endid rusikas, ning tugew

mats sellega vastu wangikoja müüri tunnistas, et ta kääwarre sees veel jõudu oli.

— Waigista ennast, Uudu, manitses üks teine wang. Neil müüridel on kõrwad ja niisugused sõnad wõiwad meie olnut ainult pahemaks teha. Ettemaatust ja wäikne wiis on mõndagi halba heaks pöörnud. Kannatust, kannatust, armas wanem, ajad wõiwad muuta.

— Muidugi peame kannatama, kuni sureme, wastas Uudu kibeda naeruga. Meie kasuks ei muuda ajad mitte, ehk nad küll muudawad. Teotawamat surma ei wõi ühelgi sõjamehel ilmas olla kui wangikoja müüride wahel pikkamisi nälja kätte ära lõppeda. Sõamaa jumalad, mis ei lasnud teie meid parem tapluses meie waenlaste vastu langeda, siis oleks järeltulejad meie luud oma kalmudele koristanud ja meid auuga mälestanud! Müüd roiduwad meie jõud fiin häbistawas paigas ja meie peame werise südamega oma waenlaste lustipidude rõõmukisa siia pimedasse hauda kuulma.

— Uudu, kaebamine ja kurtmine ei ole muidu mitte sinu wiis olnud, sõnas rääkija wang wahel, kuidas oled sa nüüd ennast muutnud? Sinu rahwas ei ole veel surunud — ehk kui ka kõik wiimase meheni maha oleks löödud, siiski elab see waim veel, mis mehe soontes were käima paneb ja mis kurja kättemaksimist ei unusta. See aeg saab kord tulema, kus Gesticimees jälle oma maa peal prii on ning orjuse häbistawat iket ei kannata.

— Metstäht, sa räägid tarfu sõnu, ütles Uudu

rahulisemaks jäädes. Kui meie wendade käsi hästi käib, siis tahan ma hea meelega kõik kanda, mis waenlaste õelus meile peale paneb. Ma usun, et ka nende Jumal ülekohut nuhtlemata ega head tööd ta sumata ei jäta. Aga kas suudawad meie wennad oma waenlastest ialgi wõitu saada? Meed on tugewad, nende müürid on kindlad kaljud, neile tuleb raudmehi igapäew veel mere tagast juurde. Kus kaswawad meie sõjamehed, kust matkab meie malema?

— Sügawas metsas lallutawad veel lapsukesed oma esimesi laulusid, mis neile emad õpetanud. Remad hingawad priiuse õhku oma rindadesse, seal kaswawad nad wabalt üles, — neist saawad meile wabaduse toojad!

— Enne oleme meie aga ammu juba mulla põues.

— Kui ka meid enam ei ole, aga meie jugu elab veel ja temale on wabadus niisama kallis kui meilegi.

Rääkija pidas häliste kinni. Ta wähtis üksi filmi pörmandle. See näis liikuma. Ta astus mõne sammn edasi ja waatas jälle. Jah, parmanda liwid liikusiwad ka tõeste.

— Kas näete? ütles ta oma selfilaste poole pöördes ja käega liikuma koha peale näidates.

Kõik waatafiwad sinna poole, kuhu Metstäht näitas.

— Olge tänatud, mu head jumalad, hüüdis Uudu waimustusega. Teie olete ühe mütta siia sügawasse maa sisse saatnud, kes meile peab meelde tuletama,

mis meil teha on, mille peale keegi meie seast veel ei ole mõistnud mõelda. Nüüd, wennad, tööle!

Rõit waatasivad imestades wanema otja, kelle filmist esimest korda pisa wangi aja sees jälle kord endine waimustuse tuluse sätendas.

— Misjuguise mõtte on jumalad sulle saatnud? küsis Metstahd uudishimulikult. Mis head wõib see pime mulla kodanik meile kuulutada?

— Peasemist siit wangikojast — wabaks saamist tema peastmiste! Seisma jäänud meri, hakka jälle jooksuma, noor lootus hakka jälle tiimu tõstma — kui jumalad meile armulised on, siis ei ole mitte need niisked keldrid siin maa põhjas meie surmaks loodud.

Tema seltsimehed ei saanud ikka veel aru, mis lootus nende wanemat waimustas. Ruttu tõstis ta liikuma põrmandu kiwi ülesse, pistis käe sügawalt pehme mulla sisse, mida mütt üles ajanud ja ütles siis rõõmusest hülgawa näoga:

— Waatke, sõbrad, siin on meie peasemise tee! Kui üks wilets mütt oma weikeste käpakestega nii pisa tee ära on kaewanud, et ta meie juurde sügawasse maa põhja saanud, kus tema elukoht ei ole, miks ei peaks meie siis oma kabeja käega siit niisugust teed wälja tegema, sinna, kus meie priius koidab, kus minu Mäeta ja mu rahwas peastmist ootab. Tööle, mu sõbrad, meie wirtsus ja hagarus ja meie tööle harjunud käed peawad meie peastjad olema. Meie jumalate saadik, mütt, olgu meie teejuht. Tema rada mõõda kaewame enestele tee linna alt läbi päewa walgusesse. Ma näen juba läbi pisa pimebada tee

priius koidu meie lootuse taewas kuld jooni ajama.

Oh, kui kergelt rehkendawad lootused! Nad ei näe neid ülessaamata takistuse mägesid, mis veel teel ees seisawad ja noorele lootusele haleda otja teewad.

Peasemise lootus waimustas mehi nii, et nad enam muu peale ei mõelnud. Kohe algas töö. Oh, misjuguiste raskustega oli neil siin wõidelda! Rõige esiti kohe põhjata paks müüri aluspõhi ees, ja sealt pidiwad nad palja kätega tee läbi kaewama! Aga mis ükski inimlik wägi enam korda ei saada, seda teeb usk, lootus ja armastus.

Üks asi, mille peale nad ei olnud mõelnud, oli see, et nende tegu warsti üles leitakse. Nii pea kui waht sisse tuli, pidi ta nägema, mis siin sündinud.

Aga ta oli ju täna veel neid waatamas käinud ja nii pea ei wõinud ta jälle tulla! Ja kui ta teist korda tuli, wähest olid nad juba wabad.

See lootus julgustas neid, kui nad esimese päewa õhtul wangi kajas mulla hunniku peal oma wiletsat wangitoitu jagasivad, mis neile weikeste müüri augu läbi iga õhta ette liigati. Tööd oli terwe päew tehtud, aga kui wähe oli teda! Sellegi pärast ei kaotanud nad veel julgust.

Umbes nädala päewad wõisivad mõõda läinud olla, kui üks wangikotta tagasi mineja wang, kes seltsimeestele õhtu sööki järele tahtis wiia, oma suureks ehmatuseks tee eest kinni leidis. Waht oli nende jälgile saanud, ja seda kohe oma ülemale teada annud. See halastamata südamega mees naeris selle peale ja ütles oma alamale:

— Rui nad omale haua walmis on kaewanud, siis on meie kohus teda kinni katta. Pea selle eest hoolt, et ta kõwasti kinni saab maetud, et surnud hauast enam wälja ei saaks. Mine, tee mis su kohus.

Wacht täitis peremehe käsku. Ta wõttis mõne töömehe ühes, lastis raskeid tiwa kocku kanda, täitis nendega augu kõwasti täis, ajas wälja kaewatud mulla peale ning läks siis rahulise südamega magama. Ta oli rõõmus, et ühe keldri järele walwamine jälle wähemaks jäi.

Waesed wangid olivad elawalt maetud. Oma kaewatud hauas pidiwad nad nälja ja õhupuuduse kätte surema, kuna armastaja süda elu järele jänunes ning rinnas kõige kaunim lootuse jäde helkis.

Ja tigidus õerus nende kalmul rõõmu pärast kaja.

9. Ka see kord asjata!

Mus juwine õhtu lautab ennast üle mere ja maa. Raugelt sinawa mere pealt waatab see päike Tallinna linna ja hommiku poolse mere ranna peale, kus kõrge kalda ja mere wee wahel weike maja seisab, mis enne kloostri wangimaja olnud, nüüd aga sest ajast saadik, mil Mihkli kloostri abtinna Kristina ära surnud, wäikseks palwemajaks ümber on muudetud. Selle maja perenaine on Meeta, kes ligi kahe aasta eest siia wangi toodud. Veel oma surmawoodil tunnistas abtinna oma elstist Meeta wastu üles ja ütles teda kõigest süülist puhtaks. Ta wannutas

Meetat kloostrisse tagasi tulla ja kõik ülekohut, mis temale tehtud, ära unustada. Süüta kannataja andis küll surejale käe, et kõik unustatud olgu, aga kloostrisse tagasi ei tulnud ta mitte.

— See koht on mulle kui wangimaja armsaks saanud, ütles ta, ja ma tahan sinna surmani elama jääda. Selle kohaga on mu saatus alanud, sellega lõppegu ta ka. Ma ei olnud ka wangipõlwes mitte wang, sest mu südametunnistus ei kaebanud mu peale mitte — mu waim oli waba, ainult ihu hoiti wangis.

Abtinna lahkus ilma elust. Meeta litfus filmaweega ja palwetega ta filmad kinni ja tuli tagasi oma wangimajasse. Sinna head inimejed paniwad andid kocku ja lastiwad wangimajast kauni, ilusa elumaja teha, kuni kloostri ehitamisega algada mõibi, mis kõrgema juhatuse järele sinna kohta pidi ehitatud saama. Meeta oli nagu selle koha hing ja elu. Ta ei jätnud waeseid ilma abita, kes tema juurde tuliwad. Ta kuivatas oma lahke olekuga, hea õpetusega ja helde käega kõilide õnnetumate filmapisarad ja leidis selle eest kõige suuremat mäapealist palka — tänulisi südameid, kes teda ka nendes palwetes, mis ta neile õpetanud, ära ei unustanud.

Päike hakkab juba selgest taewast mere laenetesse langema, rohuladwad kastetilku koguma ja tuuled õhk wilumaks minema. Meeta wärawal on veel mitmed waesed armu andeid ja troostifonu ootamas. Seal tuleb lihtsas nonni riides piiga toast wälja ja kannab põlle ja korni sees toitu ja riide tükk. Dotajate näod lähewad rõõmsaks. Mõned lööwad risti

ette ja ümifewad waitfelt palweid, mis Meeta neile õpetanud.

Tänades ja õnnistades lähewad andesaajad mine-ma. Seal filmab helde andja weel üht meesterahwast wärawa kõrwal, feda ta enne tähele ei ole pannud. Ta astub wõera mehe poole, et wiimseid andeid weel ära anda. See aga ei firuta oma kätt mitte wastu-wõtmiseks wastu, waid waatab üksifilmi noore piiga otfa, kelle nägu õrna õhtu eha farnane, juufjed kui fuldfjed päitese kiired ja filmad kui felge taewas paistawad.

Ühe tafafe filjatamisega langeb ta käfi tagafi, ta näoft käib hele rõõmuläige üle ning põfjed lähewad punafemaks kui kõige kaunim ehawiir loojawajuja päitese kõrwal.

— Uudu! fofistafiwad ta huufed. Ma mõtlefin, et fa enam elawate seas ei wiibi.

— Meeta, fa tunned weel mind, rääkis Uudu liigutufega. Ma olin elawalt furnud, aga nüüd olen ma prii. Minu esimene käik oli finu juurde — ma teadfin, et fa minu pärast kannatad — wang oled nagu minagi olin.

— Ma ei ole enam wang, waid waba, wastas Meeta.

— Klooftri elu oled fa aga maha jätanud? küfis noormees.

— Seda olen ma teinud.

— Siis ei kõida find fa enam klooftri hirmsad feadufed?

— Mind ei kõida muud kui mu oma töotufed.

— Misfugufed on fu töotufed?

— Ära küfi feda, Uudu, ma ei wõi fulle feda mitte ütelda. Sa ei saa neift põhjusteft ometi aru, mis ristiinimeft kõidawad.

— Ma aiman, mis fa tahad ütelda, sõnas Uudu nukralt. Sinu süda ei tunne mitte feda tormi, mis minu rinda pekfab. Miks oled fa niifugufeid töotufi teinud, mis teiste inimeste kõrwu kardawad?

Noor neiu ei wastanud selle peale midagi. Kui küfija ta südamesse oleks näinud, fiis ei oleks ta mitte nõnda küfinud. Ka seal laenetas hirmsaste. Noormees märkas feda, tormiliselt tõmbas ta neiu pehmed käefjed oma kuiwetanud sõrmede wahale, mis maa kaewamise juures weriseks oliwad lõhutud, ning furus Meeta enese rinda wastu. See karjatas tafafe healega, ta jalgadest kadus wõim ära, ta langes minestufe farnasesse olekusse.

— Tule minuga ühes ja ole mu naine, rääkis joowastanud Uudu. Oma käte peal tahan ma find fiit ära landa ühe rahwa sekka, kes find üle kõige asjade auustab ning fu jalgade ees seistes find kui oma wanema abitaafat teenib. Sinu pärast olen ma oma sõpradega pika tee maa alt läbi kaewanud, wangitornist finu juurde, olen rohkem kannatanud, kui inimene kannatada suudab — ainult lootus find leida, on mind igas meele ära heitmises kinnitanud ja kus-tuwat jõudu fofutanud. Nüüd on kõik häda wõidetud ja ma feifan oma taewa ufkel — finu südame juu-res — awa see mulle, lafe mind finna õnfufesse

astuda ja armastuse jumalikku, terweks tegewat lõhna enesele sisse hingata!

Ta huuled puutasiwad neiu õrna näo, tema roosifisuu külge. See andis ühekorraga tütarlapsle ta meeled ja jõuu tagasi. Ruttu kiskus ta enese nooremehe kätte wabest lahti, astus mõne sammuga tagasi ja rääkis siis wärisewa healega:

— Minu otjus on kindel, ära püia mind asjata meelitada, see waew on ilma aegu. Ära katku ialgi enam minuga kokku saada. — Ma lähen tagasi kloostrisse — ma näen mere kaldalt sõjamehi tulewat, waata sinna, wabest on nad su tagaajajad — põgene ruttu, enne kui nad siia jõuawad ja su uuesti kinni wõtawad — siis on sul peasemise lootus otjas. Rutta, põgene!

— Uudu waatas enese ümber. Tütarlapsel oli õigus — sõjamehed tuliwad, neil näis rutt olewat. Kui nad teda siit leidsiwad, siis oli ta kadunud.

— Meeta, ilma finuta ei lähe ma siit mitte, hüüdis ta meelt ära heites. Mis maksab mulle elu ilma finuta! Tõhku nad otja sellele elule, kelle jaoks ilmas õnne ei ole.

— Need on mõtteta räägitud sõnad, wastas Meeta tõsiselt. Mõnda ei tohi see ialgi rääkida, kelle elu külles terwe rahwas ripub. Põgene, põgene, et sa peased, enne kui hilja on. Sinu omaksed, su rahwas, sinu isamaa ootawad sind koju. Sa unustad warsti ühe õnnetu tüdrukut, kui sa aga oma rahwa ja isamaa eest töös oled. Gla õnnelikult, rutta, peasta ennast — nad on, juba ligi, iga filmapiilk

mõiwad nad sind näha . . . Püha Maarja, kaitse ise teda, ütles ta tasakeste, löi enesele risti ette ja hakkas ära minema.

— Meeta, hüüdis Uudu talle walusa healega järele. Tütarlaps kuulis seda ja ta süda tahtis lõhkeda. Paksud pisarad weeresiwad tal mõõda palgeid alla — tohtis ta süda tunda, mis ta tundis?

Oma maja ukselt waatas ta alles tagasi. Uudut ei näinud ta film enam, sõjamehed kihutasiwad metsa poole. Wistist ajasiwad nad teda taga. Ta astus tuppja ja pani ukse hoolega enese taga kinni, et need hirmsad odakandjad wabest ka mitte teda piinama ei saaks tulla, sest wäga mõimalik oli, et nemad ka teda olid näinud ning järele kuulama tuliwad.

Sälle oli rahu ta südamest kadunud. Waike järwe pind mäsas wähe, kui torm taht üle käib. Ja missugune maru sünnitab suuremat tormi, kui elawa südame woolawad tundmused meele ära heitel?

10. Wana armuke.

Uudu peasis ka see kord oma taga ajajate käest, kes teda otsiswad. Ta jõudis õnnelikult oma rahwa sekka, kes teda ammuigi furnuks pidas ja selle pärast aga ütle mata rõõmuga ta ümber kogus, kui nägi, et furnuks peetud wanem meel tõeste elas.

Tema omaffete wastuwõtmine parandas ta haawatud südand hea jao, aga üsna terweks ei teinud

fedra ka kõige armastavam omasse käsi. Ükki olles mõtles ta tihti ristiusu tütarlapse peale, kelle ilu ta kui ära nõidunud. Aga kas see ka õige oli? Meeta oli ju tema ja ta rahva weriwaenlaste laps, mikspärast pidi ta teda armastama? Ja kas ta ikka ei olnud näidanud, et ta teda põlgab? Ei, põlgamine see ka ei olnud. Aga miks ei tulnud ta siis temaga ühes, kui ta teda oleks armastanud!

Need mõtted käisivad noore wanema peas ringi, kui ta ühel ilusal õhtul ükki mööda metsa alust kõndis ja isamaa metsade lehtawat õhku täies wabaduses sisse hingas. Oh kui armas, kui kaunis oli ometi waba elu endise wangikeldri ja maa-aluse haua wastu! Ta meelde tuliwad need hirmsad ajad, mil ta oma seltsimeestega maa sisse oma kaewatud hauda oli maetud. Sügawas maa põhjas oli neile nälja ja lammatusse surm osaks määratud, kuna kõrgel nende peade peal waenlased rõõmsalt priiskasivad ning õnnetumate julge otša üle rõõmustasivad.

Esimesel filmapilgul olivad nad selle hirmsa töö ülesleidmise järel väga ära kohkunud. Kust pidiwad nad süia saama, kust pidiwad nad hingamiseks õhku võtma? Siis aga tuli Uudule jälle mütt meelde.

— Meie ei ole mitte maha jäetud, meie ei pea mitte siin otša leidma, oli ta siis oma seltsimeestele hüüdnud, kas ei ole mitte jumalad ise oma saadiku meile wangikotta saatnud peasemist kuulutama! Meie peame päewa walgele saama, kus puhast õhku võime hingata ja nõrkend keha kosutawa toiduga kinnitada.

Need sõnad olivad seltsimeestele jälle julgust annud, ning uue jõuga hakkasivad enestele üles poole teed kaapima, et enne õhu kätte wälja saada, kui lammatus neid seal ära surmab.

Missugune hirmus waew ja üle inimese jõuu käim töö oli see olnud, aga siis ometi kord sai see ka wõiduga kroonitud. Nende tee ots jõudis ühte suurde ruumikasse keldrisse, mille kõrwal weel mitmed teised kõigesuguse toidumawaga ja weinidega täidetud keldriruumid olivad. See leibus rõõmustas mehi — nälja surma ei olnud neil enam karta. Kõikem kui terve aasta järele sõiwad nad nüüd esimest korda inimese toitu.

Nüüd tehti koguni uue julgusega tööd. Ehk küll wiletsust ja waewa lõpmata palju oli, siiski läks neil wiimaks korda — kui kaua aja järele, seda ei wõinud nad igaweses pimeduses teada — läbi maa enestele teed wälja kaewada. Kui nad wälja jõudsiwad, leidsiwad nad endid linnast tüll maad eemal mere ääres, ilusa soja suwe õhu sees. Missuguse rõõmuga nad seal üksteise kaela olivad hakanud, ja missuguse jänuga nad pika wangi aja järele esimest korda priiuse õhku sügawaste sisse hinganud, seda tundsiwad ükki nemad täieste!

Rõik need pildid käisivad tema waimu filmade eest mööda. Siis tõusis ta ees üks taewalik piiga kuu nähtawale. See oli ilus kui hommitune hele koit. Ta pea ümber hiilgas ehakarwa lai kroon, mille sees taewa tähed särasivad. Ta waatas kurwalt

naeratades unistaja otsa, ta suu liikus, nagu räägiks ta temale armusõnu, aga ometi ei kuulnud noormees sõnagi.

Oh sa jumalik südame nõid, sofistatsiwad Uudu huuled. Ma armastan sind siiski, ehk sa küll mind põlgdusega enesest ära oled tõuganud. Ma ei mõista, mis mind sinu poole tõmbab ja oma lapsepõlwe armastusest lahti kisub. Oh kui õnnelik oleksin ma, kui sa siin waitkes metsa wilus, kuhu wiimsed eha jooned oma walgust saatwad, kus kodu maa lindude laul mind kaua aja järele rõõmsaste terwitab, kus rind püha priiuse õhku sisse hingab — kui sina siin mu kõrwal wiibisid!

Tasane õhtamine ta ligidal ehmatas teda. Ta waatas enese ümber. Tema ligidal istus poolpimedas metsa all üks walges riides naisterahwas ja hoidis kahe käega oma pead finni. Uudu astus lähemale. Wististi ei olnud ta nooremehe lähenemist enne kuulnud; ta waatas ehmatades üles; ta näost käis õrn puna üles ning siis tõusis ta ruttu oma pehmelt sambla pingilt üles.

— Uudu, sina siin! Kas mu filmad waimu enese ees näewad, wõi oled sa tõsine inimene? küsis ta kartlikult wanema otsa waadates.

— Suule, wastas Uudu ja ta healest kõlas ehmatatus. Nagu sa näed, ma olen siin, ma olen terve ja rõõmus nagu enegi, kui meie weel lapsena ühes koos mängisime. Oh kui kaua aega ei ole ma sind enam näinud — ma olen väga rõõmus, et sind leidfin nii ilma ootamata.

Noor piiga waatas küsides wanema otsa.

— Sa oled rõõmus, et mind siit leidsid? kõneles ta rõhuga. Ja sa ei teadnud mitte, kus ma elan? Sul ei olnud mahti minule natukestki oma kallist ajast ohwerdada ja ühe kloostri piiga tarwis oli sul aega küllalt!

Need sõnad kõlasiwad täis tibat ette wistamist.

— Suule, ära ole kuri minuga, palus Uudu, ma ei oleks mitte niisugust kofkusaamist ootnud.

— Ma tean, sa ei ootnud sugugi minuga kofkusaamist. Sinul sai sellest küllalt, et sa minuga nalja heitsid ja seda tuld, mis waitfelt rinnus põles, tugewaks leegiks lastsid tõusta — siis läksid sa ära, siis ei mõtelnud sa enam selle peale, mis sa tegid — siis hakkasid sa oma waenlaste tütreid armastama ja unustasid oma Suule ära, ehk sa küll teadsid, kuidas ta sind armastas. Ja seda pead sa kõik õigeks ja selle juures on su süda sinuga rahul!

— Suule, mõtle, mis sa räägid! sõnas wanem ilma et selle peale õiete midagi oleks wõinud wastata. Lepi minuga ära, ma tahan heaks teha, mis halwaste olen teinud. Ma tunnen oma ränka eksitust — ma ei taha mitte enam eksida —

— Mis tähendawad need sõnad? küsis Suule ja ta süda põksus rutuste. Oli tal weel lootust Uudu armastuse peale? Ja kui tal oli, pidi ta seda weel wastu wõtma?

— Suule, anna mulle andeks, et ma su südamele walu olen teinud, ma tahan seda Kristlast ära

unustada, ära needa ja talle kätte maksa, kes mind oma iludusega ära on nõiutanud. Mu süda ütleb mulle, ja ka tema on mind manitsenud, et ma oma sugurahwa juurde tagasi pean pööрма, tema saatust kandma ja tema eest võitlema. Suba homme koguvad wäesalgad hiimetsladesse koku ja ma wiin nad Lindanisa alla. Palu ka fina häid jumalaid, et nad meile õnne annaksivad ja minu rahwale wõitu saadaksivad. Mu süda ütleb mulle ette, et see taplus midagi iseäralist toob, kas wõitu ja wabadust, ehk langemist ja surma — seda ei wõi ma ütelda. Aga siin pühas hiie metsas tõotan ma sulle, kallis Suule, nii pea kui ma taplusest eluga tagasi tulen, find enese naiseks nimetada. Tahad sa mulle kõik andeks anda, kõik mu eksitused unustada ja mind siis omaks wastu wõtta? Aga nudmine hingagu krist-lase peal!

Wastikelt nuttes lastis õnnelik piiga enese nooremehe rinnale.

— Sa oled jälle mu hea armas Uudu, ütles ta siis. Olgu kõik unustatud, kui sa ise aga kõik unustada wõid, mis mind siamaani nii äraütlemata õnnetuks on teinud. Aga kui sa mind wahest petad?

— Suule, mis sa räägid!

— Ei, ei, sa ei wõi mind petta. Reed silmad ei wõi waletada, neist waatab mulle mu taewas wastu, ja taewas ei ole pettust. Oh Uudu, ma olen õnnelik; otsata, ära rääkimata õnn woolab mu südamel — ma olen find jälle leidnud, ehk sa küll minu südamele furnud olid. Lase mind oma rinnal puhata,

lase mind sinu huultelt oma hinge õhku sisse hingata ja armu joowastust oma rinda imeda! —

Eha oli ammuigi kustunud, kui Uudu ja Suule pimeada metsa alust mööda taewa tähtede walgulsel koku poole sammusiwad.

Teisel päewal kogus fink ja hiimets rahwast täis. Noortel meestel olivad wibud, nooled, odad, taperid ja kilbid sõjariistadeks käes ja wanadel raudkadel ning noortel poisikestel, neidudel ja noorikutel ning emadel sõjameeste moon kanda. Wiimast korda wõeti siin ühes koos koha finnitust kõige parematest suutäitest, mis armastajad känd kodus oma armsatele sõjameestele ial walmistanud; wiimast korda kõnelbi siin ustawaid sõnu, wiimast korda uuendasiwad siin armastajad noored inimesed oma truuduse tõotusi ja wiimast korda pigistasiwad sõbrad siin teine teise kätt.

Häliste käis kõwa hõiskamine metsast läbi, mis mitmest küljest kaua aega weel wastu kajas.

— Wanem tuleb! hüüti hõisates

Kõik, kes muru peal rohu pingil istusiwad, tõusiwad üles.

Uudu tuli ka wanemate pereisade keskel. Mitmed nägiwad teda siin kahe aasta järele esimest korda. Ehk tema üle küll ka kurja oli kõnelbud, et ta oma rahwa maha jätnud, oma armusele selga pöörnud ja waenlaste tütardest omale naist otfinud, fiiski wõitis jälle nägemise rõõm ja sõjalik waimustus koit muud tundmused ja wali terwitamine kõlas talle igast

küljest vastu. Lahkelt vastas ta oma tuttawate sõjasektfilaste sojad terwitused ja waimustas elawa sõnaga kõiki sõtta minejaid ja koju jääjaid.

Sarwed hüüdsiwad — malewa hakkas liikumata, lahujate pisarad kastisid murupinda.

Uudu seisatas kõrgema kingu peal ja laskis oma filmad ümber lennata. Ta näis kedagi otsima. Seal tuli häliste puude wahelt ühe noore piiga keha nähtawale. Ta waatas enese ümber ja ruttas siis otse Uudu poole.

— Suule, ma kartsin juba, et ma find enam nähagi ei saa, hüüdis Uudu. Kus wiibisid sa nii kaua?

— Uudu, Uudu, ma olen wäsinud jooksmisest, ma toon sulle halbu, wäga halbu sõnumeid.

— Mis sõnumed need on? On meie sõjaplaan waenlastel teada? Kas on nad wähest palju abi saanud mõderalt maalt?

— Sellest ei tea ma midagi. Uudu, mu sõnumed puutuwad sinusse ja — minusse.

— Seleta ruttu, mis on meil karta, ma pean ruttama, mu malewa on teel, rääkis Uudu.

— Ma nägin öösi sinust und, raskest uud, ma tahtsin teada, mis see tähendab ja läksin hommiku wara targa juurde, kust ma praegu tulen. Ma ruttasin küll, aga enne ei saanud ma süia.

— Ära karda tühja unenäo pärast midagi, armas Suule, waigistas Uudu.

— See pole mitte tühine, kallid Uudu, usu mind, vastas neiu pisaril filmil. Sina ei tule mitte enam

tagasi, sina kaod minult igaweste — oh ära mine parem sõtta, jää koju, usu, su pea üle waritseb hirmus õnnetus.

— Aga armas laps, ma ei wõi ju teiseti teha, ma pean minema, mu mehed on juba teel, kuhu peawad nad üksi ilma minuta minema. Ära karda tühja, meie jumalad elawad weel, kui nad meid hukatuse sisse ei taha saata, siis pole meil midagi karta. Oma rahwa ja isamaa eest tapluses langeda pole mehele häbi ja ma usun et ka sina mu peale mõtled, kui mind ka Mana täsi peaks lööma. Jumalad olgu sinu kaitsjad, kuni teineteist jälle näeme, ehk kuni mu sõjamehed sulle sõjapõlme ja minust sõnumit toowad.

Ta surus nutja tütarlapse oma rinnale, suuteles teda kats korda ja läks — ka tema filmis hiilgas pisar.

— Uudu, Uudu, hüüdis tütarlaps ära sõitjale sõjamehele järele. See aga ei wõinud teda enam rahwa hõiskamise all kuulda, kes teda sõtta minnes waimustusega terwitas.

— Oh teie jumalad, hoidke ja kaitske teda, palus Suule meelt ära heites. Ta ei kuule mu manitsust, ta ei wõi ka teda kuulda ja ometi tean ma, et teda suur õnnetus ootab. Kui ma üles ärkasin, wärisin ma hirmu pärast. Nii oli mu unenägu minu ära kohanud. Ma seisin lageda wälja ääres, kus punased wihud segamine maas seisid, nagu oleks hirmus maru kõik rullikad ära lõhmunud ja laiali kannud. Seal peasis korraga üks hirmus ränk pilw taewa mõlwikilt lahti, tuli lähemale ja itka lähemale; ma tahtsin põgeneda, aga mu jalad ei kannud mind edasi; ma tundsin, et mu ots

ligidal oli, mu hing jäi kinni ja ma ei saanud enam hingata. Pilw wajus maa peale, aga nii raskelt, et jalge alune lõikus. Wälja peal, kus enne wihud seiswad, paistiwad nüüd paksust udust inimeste pead wälja, häda healed, kaebamised, hoigamised tungiswad mu kõrwu ja ka sinu healt, mu armas Udu, kuulsin ma sealt. Ma tahtsin sind piasta, aga ma ei saanud ju paigast. Seal tuli üks kottka suurune walge lind, wõttis ju enesega ja len- das, ilma et ma appi oleksin wõinud rutata, sinuga kaugele, kaugele ühe saare peale. Sina waatasid tä- nulikult oma peastja otša, tal oli nüüd inimese nägu, ta naeratas sulle wastu. Sa pöörsid mulle selja, maa minu jalgade all hakkas liikuma, taewas läks kahels, meie wahel tuli hirmus, otsata sügawus, mis ilka juuremaks läks. Sinu maa peal hülgasiwad walged ristid, sa waatasid nende poole — sa ei pööra- nud enam tagasi. — Udu, Udu, sa oled mulle ka- dunud — ma ei näe sind enam!

Suule langes maha, ta oli ära minestanud!

11. Kõik kadunud.

Uduema oli oma pehmed tiivad üle maa laota- nud ja kõik wiletsused paksu waipaga elawate filmade eest kinni katnud. Üks ainus elaw hing liikus selle pimedas õõndu sees. Ta südand rõhus piinlik kartus, ta rinnust tõusiwad rasked õhtamised. Ta jalg ko- mistas tihti, ehk ta küll ettewaatlik katjus olla, sest ta teadis, et need, kelle üle ta siin komistas, tema

wendade furnukehad olivad, keda waenlase raud maha raiunud. Ta oli ju lahingi platsil, tapluse wäljal, kus surm Gesti malewa seas nii rohket lõikust pida- nud. Nende külmade kehadega oli kõik rahwa, oli ka tema lootus hauda langenud. Ta süda ei olnud talle rahu annud, ta tuli kaugele waenuwäljale, et oma armastatud meest leida ja kui see ka niisama külm oleks, kui kõik teised ta ümber.

Ta oli Suule — — —

— Oh, teie kõrgeb jumalad, õnne ja õnnetuse isandad, laske mind teida leida, palusiwad ta huuled. Ta ei ole tagasi tulnud, ta on siia langenud — tema filmad tahan ma weel kinni liitsuda, tema kahwatanud palekse waadata, tema tarretanud were sees oma kuu- mawat nägu jahutada. Mu ümber on igawene pi- medus, ainult kaarnate karjumist ja mõne sureja wiimast hinge tõmbamist kuuleb mu kõrw. Dõpime- dus — see paks hirmus pilw katab kõik kinni, mis mind unes nii wäga ehmatas.

— Udu, Udu! hüüdis ta walusa healega. Aga ta tundis isegi, et need sõnad kaugeemale ei kostnud kui ta enese kõrwu. —

Natuke maad temast eemal lames üks pool eluta keha. Suured haawad, mis palawas tapluses ta siia maha heitnud, olivad ta were riisunud ja jõuu nii ära kurnanud, et ta ennast liigutadagi ei jõudnud. Ta oli minestuse uimastusest ärganud, ta kuulis oma nime hüütama — ta tahtis enesest märku anda, tah- tis wastu hüüda, aga selleks oli ta jõud nõrk.

— Suule, ma olen siin, liikusiwad sõnad ta keele peal, ometigi nii tasa, et ta armastaja neiu teida ei

woinud kuulda. Ka seegi liigutuse katse ei olnud ilma halma tagajärjeta. Haav, mis tal rinnus oli, hakkas uuesti werd jooksuma — ta katsus teda kuue hõlmaga kinni matta, mis aga ometi korda ei tahtnud minna.

Rui ta ka werejooksmise seisma oleks saanud panna — walu, mis nii ligida surma eel käib, ei suutnud ta ometigi waigistada.

Nõrkedes langes ta pea wastu külma maad oma tarretanud were sisse tagasi. Veel kuulis ta nagu läbi une oma nime — siis aga kadusiwad tundmused ja kustusiwad meeled. —

Ta peastja ingel ei olnud teda üles leidnud. Kuis wõis ta teda ka pimeduses leida!

Juba lahutas koidu kuma ööpimedust ja tasane tuul lõhkus uduteki, aga ikka veel kõndis Suule mööda tapluse wälja. Päewa tulel alles awas talle kõik selle hirmsa häda ja jalestuse, mis niisugusel kohal pesitab. Nii mõnigi tuttav nagu puruks tallatud liikmetega ja koledate haawadega tuli tal siin filma ette. Keda haawad veel ei surmanud, seda oli üle woolaja sõjawäge furnuks tallanud. Need ei olnud enam inimeste furnu kehad — need olivad ära purustatud liha hunnikud. Kuis wõis tema armuke, kui ta siia oli jäänud, teist wiisi wälja näha! Haledus, hirmu jaledus ja põlew hinge walu furnusiwad ta jõuud nii ära, et ta nõrkedes ühe kõrgema koha peale maha langes ja haledaste nutma hakkas. See nutt wiis ta pool minestanud olekusse, milles ta ieenesest ega sellest, mis tema ümber oli, enam midagi ei märganud.

Päite ei olnud veel mitte liig kõrgel taewa tel-

gil, kui üks kauba woor maanteed mööda Tallinna poole rühkis. Tee wiis just tapluse wäljalt läbi. Ahned woorimehed korjasiwad furnukehade juurest kallid mäartasju kofku ning pisisiwad enestele taskusse. Selle juures wõtsiwad nad paari langenud sõjamehe keha enestega ühes, et wististi tee peal nende ümbert kõik mäartasjad ära riisuda — wõi oli neil veel elu sees ja ehk mõtleiswad riisujad neid ramitseda.

Suule nägi seda nagu läbi une. Ta ei mõisnud sellest muud arwata kui põlastawat furnute riisumist. Rui need juba linna walli taha ära olivad kadunud, tundis ta enesel jälle nii palju jõudu olema, et otsimist uuesti wõis algada.

Kaua ei saanud ta ka oma asjata armutööd teha, kui linnast sõjawäge tema poole tuli. Nüüd pidi ta põgenema, kui waenlaste kätte ei tahtnud jääda. Oma laugelt warjupaigast nägi ta, et need furnukehad kofku wedasiwad, et neid ära põletada. Jumalaga, ja kallid põrm! Pea ei näe kellegi film sinust enam muud kui natuke tuhka, mida tuul laiali kannab!

Suule põgenes oma kodumaale tagasi, kus tutaswad metsad talle winguma tuule käes leina laulusid mühasiwad ning wulisewad ojaekesed ta nutupisarad merde kandiswad.

Otsas olivad ta üürikesed õnnetunnid — otsas ka tema rahwa wabadus ja õnn!

Nad olivad langenud kui hilijed lehed sügisise tormi käes puudest pudenewad. —

12. Haige walmaja.

Ühel pühapäeval käis Meeta jälle haigemajas, nagu ta seda ikka oli teinud. Ta leidis ühe haige koguni isearanis ja talitajatest tähele panemata. Ta filmad seiwad kaua selle tahwatu, surmufarmalise, eluta näo peal — ta astus lähemale, wõttis ruttu haige käest kinni — see oli weel jõe — ta elas weel, ehk küll muidu enam mingit elumärki tunda ei olnud.

See rõõm hiilgas ta näost, ta süda tulsus karmeste — ta filmad läksiwad niiskets.

— Kust on see haige siia saanud? küsis ta ühelt talitajalt.

— Nii kaupmehed on ta toonud, wastas see pool pahaselt. Mina ei mõista miks nad niisugust ühes on wõtnud — siia surema — oleks wõinud ka wäga hästi sõjawäljal ära surra. Näitab ju nii wähe hinge sees olema, et tema eest enam ei maksa midagi teha. Selle pärast on ta ka teistest hoopis ära lahutatud. Kes teab, kes ta ise weel on — wähest koguni mõni pagan — no siis oleks ilus?

— Aga inimene on ta ometigi, wastas Meeta, waatas weel hoolega haige järele ja läks siis ruttu minema. —

Keis-õõsi kuulis haigete walmaja ukse taga koputamist. Ta tegi ukse lahti ja üks nonn laetud näoga astus sõna lausumata sisse. Ta läks otse teed selle haige woodi juurde, kes surma tarmis ise paita oli pandud.

Orna läega waatas ta tema haawad järele, pefis neid ja sidus neile rohtu peale. Kaua jäi ta sinna — ta käed olivad risti pandud, nagu palwetaks ta tema eest ning ta filmad ei liikunud haige näolt. Ta liikuwast rinnast

oli näha, et seal suur torm mäsfas. Haige oli aga kui furnud ja ei näitnud mingit elu märki.

Enne kui inimesed unest ärkasiwad, kadus ta ära. Teisel ööl tuli ta jälle. Siis juba oli haigest elumärkifid tunda: ta hingas sügawalt, pea soojus oli suureks läinud aga filmi ei teinud ta weel lahti.

Nõnda käis see tundmata nonn iga ööse wõerast haiget ta tõbe woodil pöetamas ja walmamas. Eba usklitub haige talitajad lastiwad ta auupakkitu waitolemisega uksest sisse ja wälja.

— See on ingel! ütlesiwad nad iseenestele. Wis-tist on see mõeras noormees mõni waga hing, keda ta pühade käsul walmamas käib.

Ühel ööl, kui ingel jälle haige woodil istus, lõi noormees oma filmad lahti. Ta waatas kaua, kaua enese ette, siis tõstis ta oma filmad üles nonni peale.

See pani oma käed kottu, ta huuled liikusiwad südamlises tänapalwes. Haige waatas üksifilmi ta peale, siis käis korruga ta näost hele naeratamise jumi üle. Ta tahtis üles tõusta, aga see katse muutis ta tahwatanud näo ühe korruga walusaks. Ta filmad waosiwad jälle kinni, käed langesiwad jõuetult kõrwale ja walus õhkamine tungis rinnust. Täna ei läinud enam ta filmad lahti.

Nonn kadus taja ta juurest ära. —

Haige tundis hirmust peawalu, kui ta enese ärkamist märkas. Palawus tõusis, kõiksugused kujud käsiwad ta filmade eest mööda, ehk ta need küll kõwasti kinni pigistas — ta jampsis. Tema sõnad olivad haigete talitajale täieste arusaamata, kes Saks-lane oli ja sõnakefti Gesti keelt ei osanud.

Kest-õõsel, kui nonn jälle tuli, oli ta rahulifemaks jäänud. Ta magas kerges unes. Kui nonni õrn käsi ta kuuma otsaesise peale wajus, et ta pead külma rätikuga jahutada, ärkas ta üles. Ta filmad läksiwad lahti ja eksisiwad ühest teise, ilma et ta oma walwajat oleks filmanud.

— Raiuge pihka, sõbrad! jampsis ta. Wõit peab meile jääma, meie peame priid olema! Waatke, seal punab taewas, — linn põleb, meie waenlased põlewad tuhaks — edasi — wana Lindanisa müürid langewad — näete neid halli peade ja walge habemetega mehi sealt üles tõusma? — Need on meie isad — furnud wanemad — nad tulewad wälja oma haudadest — toowad meile abi — wabadust — õnnepõlwe — meie oma walitsust. Edasi, wennad!

Murelikult waatas nonn ta otsa, ka tema ei mõistnud haige kõnet — ainult nii palju sai ta aru, et see jampsinine oli — seda tunnistasiwad ta kramplikult liikuwad filmad, kellede hiilgus hoopis kadunud oli.

Ta õhtas raskesti.

Haige filmad waatasiwad tema peale.

— Meeta, hüüdis ta korraga ja ta filmad hakkasiwad sarama — elu oli tema liikmetesse tagasi tulnud. Rõõmus naeratus lewis ta näo ümber.

Nonn wõttis ta kuimetanud käe oma peosse, pigistas seda õrnalt ja ütles siis Daani keeles:

— Tasa, Uudu, sa oled weel väga haige. Ära hüüa mind mitte nime pidi, mu nime ei tohi siin keegi teada!

— Meeta, Meeta, kas sa ikka weel see jääkülma sü-

damega kloostri neitsi oled, kes mind ära põlgab? rääkis Uudu keelust hoolimata. Miispärast kardab sa oma nime?

— Siin mõiwad meid nende kõrwad kuulda, kes seda ei tohi teada, et ma Meeta olen.

— Siis läheme kohe siit ära, kus meil taga ajajaid ei ole. Tule, Meeta — sa tuled ju ikka?

Ta tahtis ennaft nende sõnadega istutule ajada, aga ometi ei jõudnud ta ennaft liigutada.

— Kas nad mu siia kinni on sidunud? küsis ta siis. Oh nad on mu wangi pannud. Wõta need hirmsad kõited mu käte ümber lahti — ma ei saa neid liigutada — ja need koledad rauad mu jalgade, piha ja pea ümber — oo, need pigistawad mu furnuks! Peasta, peasta mind, Meeta, enne kui ma selle koorma all oma elu lõpetan.

— Sa ei ole raudus ega wangis — sa oled haige, kostis nonn tasase healega. Kannata weel, sa saad warsti termeks.

— Mina haige? kust ma haigeks sain?

— Head inimesed on su tapluse wäljalt linna eest siia toonud.

— Tapluse wäljalt? Ha, nüüd tuleb mulle meelde — meie läksime sõtta — wõitlemine oli hirmus — waenlasi palju — kõigil raudriided seljas — ma wõitlesin üksi mitme wastu — aga edasi ei tea ma enam midagi — kes wõitis?

— Ära waewa ennaft üleliiga, waigistas nonn. Kui termeks saad, siis kuuled kõik — jää nüüd rahulifelt magama — mu aeg on otsas — ma pean minema.

— Kas jälle mu juurest ära lähed ja mu üffi jätad? Jää siia, ära tõuka mind jälle enesest ära!

Jää rahule, Uudu, ma tulen jälle.

— Sa tuled jälle! Sa ei põlga siis mind mitte enam.

— Ma ei ole sind ialgi põlanud, sofistast nonn ta-fakeste, pigistas ta kätt ja läks ära.

— Sa ei ole mind ialgi põlanud? kordas ta küsides. Meeta, Meeta, kuis mõin ma sinust aru saada?

Ta ootas vastust, aga vastuse andja oli kadunud.

Rõik see lugu oli teda nii üles äritanud, et ta uuesti hirmsa palamiku sisse langes ja kangeste jampfima hakkas. Talle astusivad kõiksugused pilbid — armsad ja hirmsad läbi segamine filmade ette — ta ei saanud aru, kus ta on — ta armas, et teda wangis hoitakse — miksparast? Seda ta ei teadnud. Ta ei mäletanud mitte, et teda kuskil kinni oleks mõtetud.

— Aga ma olin ju kord waba, meie kaemasime oma kahe kää abil wangist tee wälja, arutas ta ise eneses. Ah, see polnud muud kui unenägu; ma olen raskeste maganud — ma olen praegugi wang, waene wilets maha jäetud wang. Ka Meetat olen ma unes näinud ja — Suulet! Oh unenäod, kui ilusad olete teie tõlise ilma hirmsa tõsiduse wastu!

Rahel järgmise ööl leidis Meeta teda kõige suuremas jampsitujus, kus haige teda ära ei tunnud. Ta tegi kõik, mis jõudis ja mõistis, et Uudu terwiist parandada. Kui enam muud nõu ei teadnud, siis lootis ta palwete peale, mis ta wahet pidamata haige eest taewa poole saatis.

Ja tema palmel näis ka tõeste ime jõud sees olema. Kolmandamal ööl oli haige juba palju parem. Ta ei jampfinud enam, magas rahuliste ja raskeste ja ei äratanud teda ka mitte, et teda mitte asjata liiga ärritada mis weel ta terwilele kahjulik mõis olla. Ta filmist langesiwad rõõ-

mupisarad ja ta tänas helbet taewast südamest, et ta tema palmel kuulsid.

Nüüd mõis ta haiget juba talitaja hoolde jätta, ja kaks ööd järgi mõõda jäi ta tulemata.

Kui ta siis jälle tuli, leidis ta oma haige palju terwema. Ta jõudis juba oma täisa liigutada ja ei jampfinudenam nonni nähes waatas ta temale kaua otsa ja küsis siis:

Kas sa oled Meeta?

— Kas sa mind siis enam ei tunne? vastas see südamlikult.

— Oh, ma tunnen sind, mu sõidukaunis Meeta, aga ma olen nii palju und näinud, et ma nüüd enam midagi ei wõi uskuda, kas see ilmsi wõi unes on, mis mu ümber näen.

— See on kõik ilmsi. Katsu siin on mu käsi, waimul ei ole liha ega luud ega unenäol täsa. Sa olid raskeste haige, nüüd oled juba parem — mõne päewa pärast wõid üles tõusta ja haigemajast wälja minna.

— Sa fina olid ka, kes mind iga öösi siin käis walwamas, kui teegi teine käsi mind ei aidanud?

— Mina tegin seda.

Haige hakkas nutma kui lapsuke.

— Miks sa nutad? küsis Meeta pehme healega.

— Ruidas, olen ma sinu wastu efsinud — mu kallid Meeta, rääkis haige ja ta filmist woolasiwad pisarad suurtes ojaades. Ma uskusin, et sa mind niisama põlgad kui teised sinu rahwa seast, et ma pagan olen ja teie usku ei tunne. Ma needsin sind — ma töötasin sulle seda kätte matja — fina aga tuled ja peastad mu surmast, sa oled mind selle elu sisse tagasi kutsunud, mis mul ilma finuta tühi ja kole on, aga sinuga ühes täis õnne ja rõõmu. Kui-

das mõisid sa ometi minu eest nii palju teha, ja miks olid sa enne nii külm minu vastu?

— Ma olen oma risti-inimese kohut täitnud, vastas Meeta. Seda oleks sa iga teine õige risti-inimene teinud, mitte mina üksi.

— Sa seisad väga ristiinimeste eest, kes minu maa ja rahva kõige suuremad vaenlased. Sa selle pärast põlgan ma ka nende usku.

— Uis käib ainult head teha, vastas Meeta. Kes risti tähte oma rinna peal kannab ja usu nõudmist ei täida, see peab oma tegude eest vastust andma igawese kohtumõistja ees, kes nõuab, et meie ka oma vaenlastelegi head peame tegema.

— See on väga palju, minu uis ei nõua mitte nii palju heategemist. Vaenlastele on raske head teha, kui kättemaksmise lust tegusid juhib.

— Uudu, mul on üks soow südame peal, rääkis nonn paluwa healega.

— Sinu soowisid tahan ma täita, kui see minu mõimuses seisab, kostis Uudu. Sa pead nägema, et ka pagan tänulik mõistab olla ja oma kõige suuremat heategijat mees peab. Räägi, su soow on mulle kui jumalate käst.

Ma nõuan palju oma weikse hea teo eest, algas Meeta. Jäta maha oma pagana jumalad ja usk nende võimetumate olemata kujukuste fiese ning saa risti-inimeseks!

— Su heategu ei ole mitte weike — aga su nõudmine on suur — liig suur, rääkis noormees ära kohkudes. Minu omaksed tõukatsiwad mind enesest ära kui ma oma wanemate jumalad ära salgan, kes nende kätetööd on õnnistanud.

— Ära mure mitte enam oma rahwa sekka tagasi,

kellele sa furnud oled, seletas nonn. Tema on sinu pärast filmawett walanud, on sinu mullale oma õnnistust annud, sa oled temaga tase. Mina olen su ühe uue elule peastnud, sa oled kui uuesti sündinud — sa pead ülemat armastust mõistma kui oma rahwa ja mõrjsja armastus, mis mõlemad kadunud on. Tee oma waimufilmad lahti, waata sinna kuldse hommiku poole, kus tõsised taewa warandused warjul seisawad, siis aimad sa igawese armastuse saladust, mis hinge tõstab ja tahtmist pühendab, südamele ülemat rahu annab kui ükski muu asi ilmas. See, kes kõiki inimesi armastusega täidab, kellest armastus wälja woolab kui walgus päikesest — see on risti usu Jumal — kõigi inimeste helde isa. Tunnista teda omaks, saa risti-inimeseks, jäta maha oma tühjad jumalad, kes teile ühtli taplust pole veel mõita aidanud; kummarda seda, kes taewa laotuse kinnitas ja päikesele ning tähtede le nende teed näitas.

Range sifimine mõitlus algas nooremehe südames. Armastad mälestused lapsepõlwest, ilusad hiiepibud, kalliks saanud usukombed, sugulased, sõbrad — Suule, kõik käiswad ta waimu eest mööda. Neile kõigile pidi ta kaduma, pidi oma waele maha jäetud rahwa tulewiku lootused ainult meelitawaks unenäoks jätma, ise ühe mõera rahwa sekka astuma, kes siamaani ta weri waenlane olnud ning ühte usku vastu võtma, mida ta ei tunnud! Ja seda kõik ühe nõibliku tütarlapse pärast, kes temale oma usu nii ilusaks ja armsaks mõistis maalida ja teda nii meelitawalt palus, et ta kõik muud unustas. Kui raske ja võimata oleks see muudu talle olnud, aga oma peastja ingli vastu ei mõinud ta teistegi.

— Sinule, Meeta, ohwerdan ma kõik — oma rahwa ja maa, oma jumalad ja ka oma armastuse, rääkis ta liigutusega. Ma aiman seda igawest armastuse wäge ja

jeda saladust, mis sind on jundinud mind furmast peastma, ilma et ja maapealse palga peale mõtleksid. Ma jätan maha mis mulle üle kõige armas ja kallis olnud, ma kipun ennast lahti neist tugevatest sidemetest ja tulen sinu järele. Anna mulle jeda elu, mis mu südame uueks teeb, et ma hinge poolest sinu jarnaseks võiksin saada. Meeta, wii mind oma suremata Jumala tundmisele, tee mind tema riigi alamaks — näita mulle jeda tõe walgust ja tema igawese armastuse püha saladust!

Uudu filmad hiilgasiwad iseäraliselt; üks kõrgem waim oli teda oma waimustusega sütitanud. Õnnelikult pigistas waga noor tema kätt ja andis talle suud otja ette.

— See on minu elus kõige õnneliksem ja ilusam päew, rääkisiwad ta huuled tasekese.

13. Lõpp.

Aastad oliwad sellest ajast saadik mööda läinud.

Ühel päewal teatas Katarina kloostriteener abti Deototusele, et üks haige naisterahwas ennast ristida tahta lasta, enne kui surm teda ära kutsub. Deototus las'is ta kloostririikluse kanda ja wõttis püha talituse ette.

Raami peal hingas tasekese üks naisterahwas. Abti waatas iseäranis terawalt tema peale: wõera riided oliwad talle tuttawad ja tuletasiwad talle mõndagi minevikust meelde. See oli üks naine waeke kannataja rahwa seas, mis abti südames kaastundmust äratas. Wägewalt mõjusiwad ta sõnad haigesse, milledega ta teda risti usus õpetas, et siis ristimisefatramenti wastu wõiks wõtta. Ristitaw tõusis raami peal istukile, waatas ükssilmi oma ristija otja, nagu tahaks ta iga sõna ahnelt enese hingesse neelata, mis püha mehe suust woolasiwad.

Rui ta oma püha toimetuse lõpetanud ja õnnistades käed naisterahwa pea peale pani, langes see häliste heleda karjatamisega tagasi. Ta katsus ennast weel kord üles ajada, aga jõud oli otjas. Ta näo ümber lehwis õnnelik naer ja ta huulte peal wärises üks sõna, mis abti ära ehmatas.

„Uudu!“ luges ta sealt, mida wärisejad huuled enam

wälja rääkida ei jõudnud. Müüd langes korraka nagu kate abti filmade eest: ta tundis jeda naisterahwast — see oli Suule, tema muistne armuke. Ja Suule oli ta teda ära tunnud. Jällenägemise rõõmus tõstis ta nõrgalt oma wärisewa käe üles. Abt mõistis, mis see pidi tähendama. Ta hakkas joosjalt sellest kinni, pigistas teda oma huulte wastu ja rääkis tase:

— Suule, kas ja annad mulle andeks, et ma sinu wastu truudust olen murdnud — kas ja oled minuga leppinud?

Suule naeratas waitkelt. Ta näost oli andeksandmine ja leppimine lugeda. Rõneleda ei saanud ta enam. Ta hing lendas oma mullajest majast üles igawese õnuse ja rahu riiki, kus kõik waewad ja hädad lõpnud on.

Jälle läksiwad aastad mööda, kui Uudu, kes oma ristimise järele kloostrisse oli astunud ja seal warsti Deototuse nime all eestseisjaks walitud, ühel ilusal pühapäewa hommikul oma kloostris aias kõndis ja surma kella kuulis, mille heal haledaste üle mere lainete kostis. Raske, äraseletamata rõhuw tundmus litjus ta rinda rasekese. Kui kaebawalt ei olnud kella healed weel ialgi ta kõrwu kostnud, kui täna, kus kõik kewadilises õnnes ja rõõmus ta ümber hiilgas ja jahas.

— Meie kloostrite abtinna on surmud! teatas üks kerejaja munk kloostrite hoomi tulles.

— Meeta surmud! rääkis Deototus kohludes. Ta jalad ei suutnud enam edasi astuda ta keha hakkas wärisema — ta wõttis külma kivi pingi peal aset. Ilma liigutamata kui kwiwammast istus ta seal ja kuulas kellade haledaid helinaid.

— Rui nad jälle helisewad, siis ei tulsu mu süda enam, rääkis ta ühe tooniliselt.

Ja nad helisewad warsti jälle niisama haledalt ja kaeblikult — ja tema süda ei tuisunud ta enam. Pitsas leinarongis wiisiwad Katarina kloostris mungad oma ülema surmukeha Nikolai kirikuse, kus tema põrm ta wiimast soowi mööda Meeta kõrwale puhkama pandi.

P. Erna raamatu kaupluse

kuluga **Stakweres** on weel ilmunud ja sealt samast üksikult ja hulga wiisi, kui ka teistest Eesti raamatu kauplustest ning ümberrändawate kaupmeeste käest saada:

1. **Päris ja prii.** Eesti rahwa pärisorjuse ajalugu tema algusest lõpuni kirjutanud A. Saal. H. 35 kop.
2. **Wirukannel II. anne.** Jakob Liiwi laulud.

Hind 20 kop.

Pea saawad ka ilmuma:

3. **Sulgloomade kaswataja,** kirjutanud Talljärw.
4. Lühike Wenekeele grammatika Wene-Eesti sõnastikuga M. Wolperi „Русская рѣчь I ja II“ ande kohta kokku seadnud A. Erna.
5. **Wäike jutluse raamat** iga päiwaseks tarwituseks. M. J. Eisen.
6. **Laste küseline.** A. Saal.

